

नमो तस्य भयवतो अरहतो सम्माप्नुहस्त

आनन्द भूमि

THE ANANDA BHoomi
[BUDDHIST MONTHLY]

द्रुष्टव्यत् २५३६

नेपालसम्बत् १११३

मार्च २०

मार्ग पूर्णिमा

विक्रमश्व

अंक ८

दिक्षमसम्बत् २०४६

1992 A. D.

Vol. 20

मार्ग

December

No. 8

प्रतिको रु. ३/- बाष्पिक ग्राहक शुल्क रु. ३०/- आजीवन ग्राहक शुल्क रु. ३००/-

“आनन्दभूमि” को जानकारी

- (१) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटी विहारगुठीद्वारा प्रकाशित हुने नेपालको पहिलो बुद्धधर्म सम्बन्धी मासिक पत्रिका हो । यो प्रत्येक पूर्णमासिको दिनसम्ममा निस्कनेछ । जुनसुकै महिनामा पनि ग्राहक बत्र सकिन्छ ।
 - (२) यो आनन्दकुटी विहारगुठीको मुख्यपत्र हो । यसमा बुद्धधर्मसँग सम्बन्धित विषय छापिनेछ ।
 - (३) लेखकद्वारा प्रकट भएका कुनैपनि विचारमा लेखकको उत्तरदायित्व लेखकसमै हुनेछ, सम्पादकमण्डल हुनेछन् ।
 - (४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा र अंग्रेजीमध्ये कुनैपनि भाषामा लेख पठाउन सकिन्छ र पठाइएका लेख फिर्ता पठाउने व्यवस्था गर्न नसकिने भएको ले प्रतिलिपि आफूसँग राखी पठाउनु बाढ्छनीय छ ।
 - (५) लेख पठाउदा पूरा साइजको कागजमा एकापटि मात्र लेखेर पठाउनुपर्नेछ ।
 - (६) ग्राहकशुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउँमा आनन्दभूमि कार्यालयमा पठाउनुपर्छ । पढाइवहार गर्दा आपनो ग्राहक संख्या तथा नाम र ठेगाना राख्नरी लेखिएको हुनु जरूरी छ । ठेगाना हेरफेर हुने भएमा एक महिनाग्राहाङ्क व्यवस्थापकलाई सूचना दिनुपर्दछ । पत्रिका समयमा नपुगे लिखित सूचना दिने गर्नुपर्दछ ।
 - (७) कुनैपनि लेख प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादकमै रहनेछ ।
 - (८) नेपालका कुनैपनि भाषामा लेख पठाउन सकिन्छ तर त्यसको लिपि देवनागरी हुनुपर्छ र लेखको सारांश नेपालीभाषामा लेखिपठाउनुपर्छ ।
- * * * * *

विषय सूची

बुद्धवचन	१	आनन्दकुटी विहार-गुठीको
सम्पादकीय	२	आ. व. २०४८/४६
थेरवाद तथा महायान प्रातिमोक्ष	३	” ” ”
अस्मलको दोष (कविता)	५	प्रविस्मरणीय स्थानं कंगु दयनीय बाखी
भौतिकवादी बुद्ध र संस्कार	६	आनन्दभूमि सम्बन्धी जानकारी
समयको आवाज (कविता)	८	“WANPHRA”
के बुद्ध भौतिकवादी हुनुहुन्थ्यो ?	१०	बौद्धातिकित्विधि
म्हगत (चिनाखें)	१४	आफने शरण लिएं (कविता) अन्तिम कधरमा

आनन्द भूमि

प्रधान सम्पादक
भिक्षु कुमार काशय

ध्यवस्थापक
भिक्षु अश्वघोष

सम्पादक
सुवर्ण शाक्य
फोन नं २-१२८५५
पोष्टबक्स नं १४१८
काठमाडौं

कार्यालय

'आनन्दभूमि'
आनन्दकुटी विहार
पोष्टबक्स नं. ३००७
स्वयम्भू, काठमाडौं
फोन नं. २-७१४२०

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुठी
आनन्दकुटी, काठमाडौं

नगर-कार्यालय

संघाराम
लुटी, क्षेत्रपाटी, काठमाडौं।
फोन नं. २-१५०२०

आफूले गरेको पापले आफैलाई पीडा दिन्छ । मूर्खजनलाई आफैले गरेको पापले पत्थरबाट निस्कने हीराले आफू निस्केको ढुङ्गालाई नै काटे ऊं काट्छ ।

सुन्पादकीय

सेवामूलक धर्म

धर्म वास्तवमा मानवहितको लागि सृजना भएको हो । यदा कदा धर्मको अर्थ परंपराको पालनमात्र भन्ने धारणा पनि देखिँदै आएको छ । वास्तविक धर्मको महत्त्व नबुझेपछि धर्म एक सम्प्रदाय हुन गई एक अको धर्मसँग टकरार हुन गई क्गडाको बीउ पनि हुन गएको छ ।

धर्मले मनुष्यको जीवनमा परिवर्तन ल्याउने कुरा निविवाद छ । यसले कसैलाई एकोहोरो बनाउँच्छ भने कसैलाई उदाह । जे भए-पनि धर्म कर्तव्यको मूल थलो भने अबश्य हो । मानिसले धर्मको आधारमा कर्तव्य मान्ने कुराले यदा कुनै धर्म ज्यादै साहो र कुनै धर्म ज्यादै नरम भएको देखिन्छ । कर्तव्य पालन भन्नुको अर्थ धर्मको निर्देशन हो । यसैले धर्ममा विविधता पाइन्छ ।

पूजापाठलाई धर्म मान्ने र विधि विद्यान-लाई आचरण मान्ने हरू आफूलाई धार्मिक भन्दछन् । एकथरीले आफ्नो सर्वतोमुखी हितलाई धर्मको देन संक्षेप भने अकथरी अरुको हितलाई धार्मिक प्रवृत्ति मान्दछन् । यस्तै कुराहरू धर्ममा भेटिन्छन् । यस्ता प्रकारका धर्मतिमा धेरै पाइन्छन् ।

मानिसले जवसम्म आफ्नो भावनालाई सेवामुखी बनाउँदैन तबसम्म त्यो व्यक्ति धार्मिक हुन सक्दैन । सेवामुखी व्यक्तिमा दयादाक्षिण्यादि गुण रहने हुन्छ । अतः धर्म सेवामूलक हुनुपर्दछ । सेवामूलक धर्ममा धेरैको आस्था रहन्छ । धेरैको आस्था जागृत गर्न सक्ने धर्म धेरैले ग्रहण गर्ने हुन्छ । यस्तो धर्म स्वयं प्रचार प्रसारमा आई शद्वाको पात्र पनि हुने हुन्छ । पूजा र धर्मदेशना एकछेउबाट हेर्दा आवश्यक छैन भन्न सकिन्न तर त्यो त्यति प्रभावकारी हुँदैन जति सेवामूलक धार्मिक क्रियाकलापद्वारा हुन्छ । धर्म व्यक्तिगत नभै सावंजनिक बस्तु हो । यो कसैको पेवा होइन । यो मानवमात्रको हितको लागि उपयोग गरिने अत्याबश्यक कुरामध्येको एउटा बस्तु हो ।

यस सिलसिलामा बुद्धधर्म सबैभन्दा करुणा र बहुजनहितायको समर्थन मने धर्म भएको ले यसमा सेवामूलकत्व रहन अति आवश्यक छ । यस विषयलाई ध्यान दिएर आजका बीड-हरूले आफ्नो क्रियाकलापलाई अगाडि सार्वत्र प्रजा खोल्नुपरेको छ ।

थेरवाद तथा महायान प्रातिमोक्ष

एक तुलनात्मक अध्ययन

-- भिक्षु विपस्सी धर्मराम

वातववरनिवेश विहार, थाइलैण्ड

थेरवाद तथा महायान, बुद्धधर्मका प्रमुख दुई निकाय हन्। यसका आपसी सम्बन्ध एउटे सिक्काका दुई पहलू में हो। अर्थात् यदि हामीले महायानलाई हास्त्रो दृष्टिक्षेत्रमा नलिएको छुण्डमा थेरवाद भन्ने परिचय रहिरहन्। यस्तै थेरवादलाई छोडेमा महायान भन्ने नाम पनि रहन्न किनभने यी दुइवटे बुद्धधर्मको कालक्रमका प्रतिफलहरू हन्। अरहन्त हुने इच्छा, विद्यान तथा अति धेरै संदृश्यमा बुद्ध तथा बोधिसत्त्वादिप्रति महत् अद्वा राख्नुभन्दा प्रज्ञा तथा विनयमा बढी जोड दिने थेरवाद एवं यसका ठीक विपरीत जगत् हितार्थ बुद्धत्व पाउनु, बुद्धत्व पाएर जगत् उद्धार गर्नु नै एकमात्र महान् आदर्श हो। यसलाई बुद्धयान, प्रत्येक्यान तथा आवक्यान शब्दावलीमा बुद्धयान पनि भनिन्छ। यद्यपि पछि यो आदर्श घोषणामात्र हुन गयो। उपकारभन्दा पूजा-पाठमा बढी ध्यान केन्द्रित हुन पूर्णो तापनि फैलावको दृष्टिबाट यी दुई बुद्धधर्ममा थेरवादलाई दक्षिणी तथा महायानलाई उत्तरी निकाय पनि भन्दछन्।

माथि उल्लेख गरे ज्ञे यी दुइटे निकाय एउटे बुद्धधर्मको क्रमिक विकासबाट व्युत्पन्न निकायहरू हन्। तसर्थ सधैँ भिन्नतामात्र देखाएर अलग हुने प्रवृत्तिभावा दुवैको अध्ययनद्वारा यथाभूत कुरा जान्न खोज्नु दुवै पक्षबाट हुन-पर्दछ र यसबाट दुवै पक्षमा सहिण्नुता बढ़ि भएर जानेछ। यहाँ प्रातिमोक्षबारेमा संक्षिप्तरूपमा दुवै पक्षको तुलनात्मक विशुद्ध बौद्धिक समीक्षा प्रस्तुत गरिन्छ।

बुद्ध-धर्ममा पनि अन्य धर्महरूमा ज्ञे शास्त्रा, शासन-युद्धगल, शासनिकजन तथा शासन-स्थानले युक्त छ। अर्थात् भगवान् बुद्ध बुद्धशासनका शास्त्रा हन्। उनका थावक भिक्षु-भिक्षुणीहरू शासन-युद्धगल हन्। बुद्ध-धर्मसित सम्बन्धित विहार, आराम र चैत्य आदि बुद्ध-शासनको सांस्कृतिक वैभव अथवा शासनको सांस्कृतिक वैभवहरू हन्। यी सबै कुराहरूको कालान्तरसम्म रहने गरी उनी आदि कल्याण, मध्यकल्याण, पर्यवसान कल्याणकारण-कोरक धर्मशास्त्रा बुद्धले व्यवस्था नियमहरू बनाई छोडेर जानुभएको छ। यसमा भिक्षु एवं भिक्षुणीहरूका नियमहरू-को संक्षिप्त संगालोलाई प्रातिमोक्ष भनिएको हो। यदि छुट्याउने हो भने भिक्षु प्रातिमोक्ष तथा भिक्षुणी प्रातिमोक्ष गरी दुई भाग गर्न सकिन्छ। बुद्धवट्टलाई सामूहिकरूपले उम्यप्रातिमोक्ष भनी भनिन्छ। यो प्रातिमोक्ष थेरवाद तथा महायान दुवै निकायमा अद्यापि व्यवहृत छन्। थेरवादको प्रातिमोक्ष पालीभाषामा रहेछ भने महायानको संस्कृत-भाषामा जसको एक तुलनात्मक विशुद्ध बौद्धिक अध्ययन यहाँ प्रस्तुत छ।

प्रातिमोक्ष (उभय प्रातिमोक्ष)

(क) भिक्षुप्रातिमोक्ष. (ख) भिक्षुणीप्रातिमोक्ष।

(क) भिक्षुप्रातिमोक्ष:- यसमा द विभागहरू छन्। हरेक विभागमा रहेका दुवै निकायका समानता एवं भिन्नता यसरी देखाउन सकिन्दै-

- (क) पाराजिक आपत्ति ४- यो दुबै निकायबीच मूलरूपमा र प्रारम्भमा कुनै अन्तर छैन ।
- (ख) संघादिसेस (पाली) संघावज्ञेष (संस्कृत) १३: यसबारेमा पनि दुबै निकायबीच कुनै भेद छैन । अन्तिम दुइटा आपनो क्रममा मात्र तलमाथि परेका छन् ।
- (ग) अनियत आपत्ति २:- दुबै निकायमा समान छन् ।
- (घ) निस्संगिय पाचित्तिय (पाली) नेसर्गिक प्रायशिचित्तिक (संस्कृत) आपत्ति ३०: यसबारे पनि दुबै निकायबीच कुनै अन्तर छैन । १३ ग्रौं नियममा आसनको कपडामा कालो ऊँ ५०.।० राख्न मिल्ने भनिएको मा महायानको मा भने लगभग २५.।० मात्र राख्न मिल्छ भनिएको छ ।
- (ङ) पाचित्तिय (पाली) प्रायशिचित्ति (संस्कृत) आपत्ति: येरवाइमा ६२ छन् भने महायानमा २३ ग्रौं तथा ८२ ग्रौं संख्याको नभएर नब्बेमात्र रहेको छ । अरु कुराहरु सबै समान छन् भने नियमको आपसी क्रममात्र अलिकति तलमाथि परेको छ ।
- (च) पटिदेसनीय (पाली) प्रातिदेशनीय (संस्कृत) आपत्ति ४: दुबै निकायमा पूर्ण समानता छ ।
- (छ) सेविय अथवा सिक्खाकरणीय (पाली) शिक्षाकरणीमा (संस्कृत) : यो विभागको नियम येरवादमा ७५ बटामात्र छन् जब कि महायानमा भने १०० बटा छन् । येरवादका १३, १४, १६, २०, २८, २६, ३१, ४०, ४२, ५२, ५३, ५४, ६४, ६५ ग्रौं तथा ७८ ग्रौं गरी १५ बटा सेवियहरु छन् महायानमा छन् । यसको सट्टामा महायानमा केही फरकहरूले रहेका सेविय नियम निम्न प्रकारका छन् -
१. घाँटीमा कपडा बेरेर बस्तीमा नजाने ।
 २. घाँटीमा कपडा बेरेर बस्तीमा नबस्ने ।
 ३. खुट्टाका औलाहरु चलाउदै बस्तिमा नबस्ने ।
 ४. तरकारी तथा तिहुन आदि पात्रको किनारा- सम्म मात्र लिने ।
 ५. विरामी नभइकन ने ठोकसेंग पोशाक नलगाए- का लाई धर्मदेशना नगर्ने ।
 ६. विरामी नभइकन ने घाँटीमा कपडा बेरेका लाई धर्मदेशना नगर्ने ।
 ७. आफू बसेर विरामी नभइकन ने कम्मरमा हात राखेका लाई धर्मदेशना नगर्ने ।
 ८. आफू बसेर विरामी नभइकन ने सुतेको (लेटेको) लाई धर्मदेशना नगर्ने ।
 ९. आफू होचो आसनमा बसी विरामी नभइकन ने आगलो आसनमा बसेका लाई धर्मदेशना नगर्ने ।
 १०. आफू होचो ठाउंमा ढिँडेर विरामी नभइकन ने आगलो ठाउंमा ढिँडेका लाई धर्मदेशना नगर्ने ।
 ११. एक अर्कासेंग हातमा हात मिलाई बाटोमा नहिँडने ।
 १२. अति जरुरी अवस्थामा बाहेक आपनो जीउको उचाइभन्दा बढी रुख नचढने ।
 १३. आपनो भिक्षापात्रलाई नोलमा (दंड) झुण्ड- याएर नहिँडने ।
 १४. विरामी नभइकन ने तलबार लिएका लाई धर्मदेशना नगर्ने ।
 १५. विरामी नभइकन ने माला लिएकालाई धर्म- देशना नगर्ने । आदि पर्दछन् ।
 - अरु थप परेका २६ बटा निम्न प्रकारका छन् -
 - (१) डेरा नयने
 - (२) भण्डार नबनाउने
 - (३) जूता लगाएर नजाने

(४) जुत्ता नलग्ने (५) वरिपरि जुत्ता नलगाउने (६) विशेष जुत्ता पनि लगाई नजाने (७) जुत्ता लगाएर नबस्ने (८) विशेष जुत्ता पनि लगाएर नबस्ने (९) फोहर हुने गरी खान-पान नगर्ने (१०) शब नलग्ने (११) शब नगाड्ने (१२) मुत्तिर दाहसंस्कार नगर्ने (१३) आगाडि दाह-संस्कार नगर्ने (१४) दुर्गन्ध आउने गरी दाहसंस्कार नगर्ने (१५) फोहर एवं गन्हाउने कफन कपडा नलग्ने (१६) झाडा-पिसाब नगर्ने (१७) त्यसतिर मुख पारेर झाडा पिसाब नगर्ने (१८) दुर्गन्ध आउने गरी झाडा पिसाब नगर्ने (१९) बुद्धमूर्ति चर्पीमा नलग्ने (२०) स्तूपको छेउमा दतिवन नगर्ने (२१) स्तूपतिर हेरेर दतिवन नगर्ने (२२) स्तूप परिक्रमा गर्दै दतिवन नगर्ने (२३) त्यतातिर नयुने (२४) त्यहाँ नयुने (२५) त्यसतिर खृटा सम्बाएर नबस्ने (२६) आफूमाथि बसेर बुद्धमूर्ति तल नराउने आदि पर्दछन् ।

यसरी हामीले देख्यौं कि ऐतिहासिक तौरले स्तूप एवं बुद्धमूर्ति सम्बन्धी रहेका नियमहरू ने अन्तरका हुन तर गहिएर विचार गरेमा यो पनि कुनै अन्तरका कुरा होइन किनकि यो नियमहरू त येरवाद प्रातिमोक्षमा

नथपिएको भएतापनि आदर गौरवपूर्वक पालन गर्न लायक एवं गरिए यसमा पनि आएका हुन् । तसर्थ यसमा पनि हामी धर्म सम्यताको दृष्टिमा समानता नै देखदछौं । बरु क्रमिकतामा सामान्यहरूले केही तलमाथि परेका छन् । यो त घरू विमागहरूमा पनि पाइन्छन् ।

(ज) अधिकरण समय (पाली) अध्यकरण समय (संस्कृत) नियम ७ बटा छन् । दुबै निकायमा कुनै कुरोको भिन्नता छन् ।

यो मेरो प्रातिमोक्षको तुलनात्मक अध्ययन अविवाहित महायानी भिक्षुहरूको हो । महायानबाट विकसित बज्रयान, सहजयान अथवा तन्त्रयानका अनुयायीहरूका होइनन् । विशेष गरी धर्मगुप्त निकायका भिक्षुहरूको मात्र हो । येरवादको प्रातिमोक्ष नेपाल भाषामा अनूदित भइसकेको ले यो तुलनात्मक अध्ययनमा सबै कुराहरू दिइरहन् आवश्यक ठानिन । नत यति लघु लेखमा समावेश गर्न सम्भव नै छ । आजमोलि येरवादमा भिक्षुणीहरू नरहेकाले तिनको प्रातिमोक्षको चर्चा पनि यहाँ नगरिएको हो ।

अम्मलको दोष

- महाप्रज्ञा

अम्मलको तृणा हुँदै जाँदा, चैतन्य चोला नै डुब्दै गयो,
अज्ञानले कै अम्मल पनि, दुबैबाट हुन्ने भइहाल्यो ।
अम्मलमा भुल्दा मन विग्रियो धन र इज्जत गुम्दै गयो ।
मन-शरीर खराव भयो, क्रोधको जालमा डुविहाल्यो ।
मनले विचार गर्नुपन्यो, हो होइन भनी हेर्नुपन्यो
सित्तमा जुनी खेर नफोलौं, आफैले विचार गर्नुपन्यो

- अनु. दिव्यरत्न तुलाधर

(वर्ष २० अङ्क ७ बाट क्रमशः)

भौतिकवादी बुद्ध र संस्कार

- पुरुष शाक्यबंश

कुनैषनि विषयलाई यथार्थ जान्न बुद्धन सम्झन र कार्य सिद्ध हुन समयको महत्त्वपूर्ण भूमिका समावेश भएको तथ्यलाई नकार्न सकिँदैन । दबाहरणको निम्नि, समयको गतिभन्दा धेरै आगाडि महामानब बुद्ध जस्तो वैज्ञानिकको यस संसारमा जन्म भयो तर वहाँले प्रतिपादन गर्नुभएको बोधिज्ञान जनसाधारणले बुद्धनसम्म पनि सकेन, त्यस्तै पृथ्वीले सूर्यलाई परिक्रमा गर्छ तकि सूर्यले पृथ्वीलाई परिक्रमा गर्छ भन्ने वैज्ञानिक गैलिलियोले वृत्तालगाउनुभएको सिद्धान्त समय-अनुकूल नभएको कारणलाई ध्यनमा राखी ३६ वर्षसम्म पर्खेर पछि प्रकाशित गर्दा पनि जनभावना विपरीत भएको अभियोग लगाई मृत्युदण्ड दिइयो । सूक्ष्म पदार्थमा आधारित धर्म जनसाधारणले बुद्धन नसक्ने कारणलाई ध्यानमा राखी बुद्धारा कर्म-फल, चेतना अथवा संस्कार प्रकाश गर्नुभएको हुनुपर्छ । समय परिवर्तनशील छ । आज विज्ञान प्रत्येक मानिसको अंग अंग पाइला पाइलामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा समावेश भएको छ । त्यसकारण आजको सामाजिमा कोही पनि विज्ञानबाट अलग हुन चाहेपनि हुन सक्दैन । यही कारणलाई विचार गर्दा बुद्धको अतिसूक्ष्म धर्मभन्दा जनताहरू अतिदूर छनन् । विज्ञान छ, विज्ञानलाई देख्ने उपकरण छ र प्रयोगशाला छ । आज बुद्धको सूक्ष्म वैज्ञानिक धर्मलाई वैज्ञानिक दृष्टिबाट अनुसन्धान गर्ने समय आएको छ । वैज्ञानिक अनुसन्धान-बाट बुद्ध र अहंत्हरू पछिको समयदेखि आजसम्म त

अन्योलमा परिआएको कर्मफल, चेतना अथवा संस्कार सम्बन्धी यथार्थज्ञान हासिल गर्न सक्ने विश्वास लिन सकिन्छ । यसे आशा र विश्वासका साथ कर्मफल सम्बन्धी एक कल्पनाको चित्रण गरेको छ । सो यस प्रकारको छ ।

वैज्ञानिक दृष्टिबाट विचार गर्दा सर्वप्रथम प्रमाण प्राप्तहुन नसक्ने अन्धविश्वास र बढी अध्यात्मवादमा निर्भर हुनुपर्ने धर्म वा मान्यताबाट पर रहनुपर्छ । यही वैज्ञानिक दृष्टिको एउटा मुख्य सिद्धान्त हो । यसे सिद्धान्तलाई भनन गरी एउटा नयाँ कल्पनाको खोजी गरेको छ । यो यस प्रकारको छ ।

सर्वप्रथम कर्मफल सम्बन्धमा विचार गरी । प्राणीमात्रलाई पाप-पुण्य जस्तो गहन विषयमा कर्म भोग गराउने स्वर्ग-नरको छालपनिक आस्थाको ध्यबस्था नभई विभिन्न प्रकारको दुःख सुखको मनस्थितिद्वारा यस पृथ्वीको भूमागमा रहने प्राणी र मानवलाई कर्मभोग गराउने धारणालाई आजका आधुनिक बौद्धहरूले विश्वास गरेका छन् । यस सम्बन्धमा बुद्धको यस महावाणी “स्वावधातो धर्ममो सन्दिठ्ठको अकालिको एहि पसिसको” भन्ने वाणीलाई राम्ररी विचार गरेमा उक्त दुःख सुख यसे जीवनमा पनि भोग गराउने प्रष्ट देखिन्छ । यस वाणीमित्र बुद्धारा कर्मसिद्धान्तहरूको वर्णन गर्नुभएको छ । भगवान् बुद्धको वाणी अनुसार प्राणीले गरेका कर्मफलहरू अर्को जीवनमा मात्र नभई तुरन्त यसे जीवन र बसै दिनमा फल प्राप्त

गराउँछ । यसे वाणीलाई मनन गरी प्राणीमध्ये सर्वश्रेष्ठ कहलिएका मानवहरूले यसे जीवनमा विभिन्न प्रकारले कर्म भोग भोगिरहेको यथार्थ सत्यलाई आँकड़ प्रयास गर्दै ।

सर्वप्रथम त्यस दुःखी, दरिद्र, अमुखा, र अभाग्य कर्मको नामबाट देखानासाथ परिचित हुने व्यक्ति जसको लुगाको नाममा जतातते द्वाङ्ग प्वाल परेको मैलो र झुटोपरेको लुगा त्यस मायिपनि पूर्वजीउ ढाक्न लुगासम्म पनि व्यवस्था गर्न नसकी पौष्ट, माघको, मुटु नै खाने जाहोमा थरथर काँपी हात खूटा ठिहिन्याई, गर्मलाम गर्ने अभिप्रायले मन्दिरमा आएका व्यक्तिहरूप्रति दयाको आशा केन्द्रित गरी भीख मागिरहेका त्यस अमुखा गरौदहरूको इशालाई स्मरण गरी, यस दरिद्रहरूबाट अलग भएर, इष्टमित्र, बटुवाहरू, आमा-बाबू दानु भाइ, दिवी बहिनी र नाता कुटुम्बहरूको ओरी, डक्टरी र व्यान माराका विभिन्न अभियोगमा जेलयातना भोगिरहेका त्यस अमागी अपराधीहरूप्रति एक नजर राख्नौ । यस अपराधीहरूलाई बिसेर आफूको हो ? अरु को हो ? होस हबास-ने गुमाई, आफ्नो जीउमा कुनै बस्त्र समेत नभएको याद गर्न नसकी ज्यामावी हुने नहुने आफ्नो मनमा आएका कुराहरू ठूलठूला स्वरमा ज्यामावी बकिरहुने, भनपरिकार्यगर्ने, घडी घडीमा रुने, हाँस्ने त्यस भनस्थिति बिप्रे का त्यस अमागा पाशल पगलीहरूको दिन इशामा पनि एक नजर बिसाउ । समाजबाट दुःखको नाममा अंकित निःसहायबाट अलग भएर धनीबर्ग र सुखी कहलिएका समाजमा ब्रतिस्थित व्यक्तिहरू जसको घरमा खान, पिउन, लाउन, नोकर, आकरको साथ सार्थ प्रत्येक बिन प्रकार प्रकारका भोजनहरू पावने र सबै परिवारले खाने पिउने गरेपनि स्वास्थ्यको कारणले केवल हेरेर, बास्ना हरू प्रशस्त मादामा भइरहन्छन् यूरोप महाद्वीपमा माव ७०

सुंघेर न्याल चुहाएर बस्नेहरूको जीवन पनि विचार गर्दै । यसरी सम्पन्न भएर पनि दीन दुःखीहरूले जस्तै खाना देखेपछि न्याल चुहाएर बस्नेहरूको अवस्थाहरूबाट अलग भएर साहू महाजन जो देश विदेशमा समेत खातिप्राप्त भएका, दीन दुःखीहरूप्रति प्रेम र सेवा गर्ने अस्पताल, क्लेज, स्कूल र अनाथालयहरू ठाउँ ठाउँमा खोली नाम प्रख्यात भएका व्यक्तिको मनमा पनि कस्तै आफूले जस्तै धार्मिक कार्य गरेको सुन्न र देखन आएमा मन चिसो-हुन्छ, अप्रसन्नता हुन्छ कारण देश विदेशमा खातिप्राप्त गरेको समान प्रतिष्ठा गुमाउनुपर्ला भनी कस्तैको सम्पन्नता मा आफूलाई चिन्ताहुन्छ, निव हराम हुन्छ, दुःख हुन्छ र ईर्ध्या हुन्छ । यो हो सम्पन्न महाजनको बेदना अरु जनसाधारणको नजरमा अतिविशाल हृष्य र दयावान् व्यक्ति एं व्यवहारमा कस्तैको सम्पन्नता र उदारतामा, खुब आफू बेच्न हुने, स्वार्थीमानाले प्रेरित भएको व्यवहार ।

व्यवहारमा मानिसले कुनै बस्तु अथवा कस्तैलाई आफूमध्या पनि बढी माया गरेको देखिन्छ तर बास्तवमा मानिसको सबैमध्या प्रिय हुने कुनै व्यक्ति बस्तु नमई स्वयम् आफै हो । निसन्तानको धन ध्यारो कौरीको जीउ प्वारो, सासबएसम्म आशा हुन्छ इत्यादि उखानहरूबाट यो पुष्टो गर्दै कि मानिसमाब होइन अरु प्राणीहरू समेत अपनो ज्यानको निति सर्वथोक गर्न तयार हुन्छन् यो प्रकृतिको नियम हो । प्रकृतिको नियम बाबजुब पनि, प्रतिचेतनशील मानवसंस्कारमा कहिलेकाही यस्तो बातीबरण सूचना हुन्छ मानिस सबै नियमहरू लाई तोडेर प्रात्महृत्याको भरणमा जान्छ । यो अति दुःख र नियम विपरीत कार्य हो, तरपनि मानवसम्पत्तामा यस्ता घटना हरू प्रशस्त मादामा भइरहन्छन् यूरोप महाद्वीपमा माव ७०

हजार मानिसले प्रतिवर्ष आत्महत्या गर्छन् । कति बढी परिमाणमा सभ्य देशमा आत्महत्या गर्ने खाने लाउने भौतिक पदार्थहरूको कारणले नमई मानसिक कारणले हो । यसबाट यो स्पष्ट हुन्छ कि कर्मफल केवल भौतिक कारणले मात्र नमई मानसिक कारणले पनि भोगगराउने गर्छ । यस अर्थले आर्थिक कारणले दुःख भोगिरहेकाहरूले मात्र कर्मभोगिरहेका छैनन् सम्पन्न व्यक्तिहरूले पनि त्यति ने कर्म भोग भोगिरहन्छन् । यसकारण बुद्धिमत्ता संस्कार दुःखको पुञ्जमात्र हो भन्नुभएको छ । प्राणी यहाँ दुःख भोगन आएका हुन् । चाहे राजाहोस्, चाहे एक छाक व्यवस्था नहुने भिखारी होस् सबै यहाँ दुःखमा ग्रस्त छन् केवल हेर्ने सम्भन्ने र महसुस गर्ने धारणामा मात्र फरक छ । यही मिथ्याधारणाको कारणले विभिन्न प्राणीहरू र विवेकशील मानवहरू समेत तृष्णाको पछि भौतारिरहन्छन् । यही ने प्राणीमात्रले आपनो कर्मफल भोगिरहेको हो नकि प्राणीले सुख ऐश्वर्य भोगिरहेको हो । यस सत्यलाई सम्भन्न बुझन नसक्नु ने प्राणीको दुर्भाग्य हो । यसै नासमझलाई ने बुद्धिमत्ता अविद्या र संस्कारको संज्ञा दिनुभएको हो । जति जति संस्कार तीव्र हुन्छ त्यति त्यति तृष्णायुक्त हुन्छ, बढी दुःखी हुन्छ, बढी स्वार्थी हुन्छ । त्यसकारण संस्कार ने दुःखको कारण हो, संस्कार ने कर्मफल हो । जबसम्म संस्कारको पूर्ण छेदन हुन्दैन तबसम्म प्राणीले एक जन्मबाट अर्को जन्मलिइरहन्छ । यसलाई भवचक्र भन्दछ । यो भवचक्र अविद्याको कारणले निर्माण हुने हो । अविद्याको अर्थ हो प्राणीमात्रले आपनो भलोचाहनु स्वर्थो बन्न अनि त्यसपछि आपनो परिवार र नाताकुटुम्ब, अरु जति भाँड-मा जाओस् केही भतलब छैन । यसबाट प्रष्ठ हुन्छ मानिस अतिस्वार्थी प्राणी पनि हो । मानिस आपनो स्वार्थ पूर्ति गर्न यताउती भौतारिरहन्छ, हुने नहुने कामगरिरहन्छ । जब

इच्छा अनुसार काम बन्छ आनन्दले खुसी हुन्छ तर इच्छा पूर्तिमा पनि अनित्य धर्म निरन्तररूपमा पछि पछि लागिरहने भएको ले इच्छापूर्ति क्षणिकमात्र हुने गर्छ र तुरन्त अर्को तीव्र इच्छा उत्पन्न हुन्छ । यही ने तृष्णाको रूप हो, संस्कारको धर्म हो, कर्मफलको रहस्य हो, दुःखको कारण हो र निरन्तर जन्म मरणको प्रकृया हो । प्राणी र मानव-जाई यसरी भौतिक पदार्थ र मानसिक असन्तुलनको कारण दिन रात निदहराम गरी इच्छा पूर्तिको पछाडि भौतारिरहनुलाई विचार गर्दा यो केही होइन, संस्कारको खेल हो, कर्मको फल हो र नरकको भोग हो । प्राणीलाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपमा यसरी कर्मफल भोग गराइ-राखेको नमूना हाओ रामायणमा मात्र छैन देखिए पनि कालपनिक स्वर्ग, नरक र पातालको खोजी गरिहिँद्दनु आवश्यक छ ? के यो मानवको बुद्धिमत्तापन हो ? यो केही होइन, केवल कल्पनामात्र भएको देखिन्छ । त्यसकारण स्वर्ग नरक अन्त कहीं नभई यसे पृथ्वीलोकमा ने छ, प्राणीमात्रले आपनो कर्म अनुसार कर्मभोग गरिरहेको हो । प्राणीले यसे लोक-मा कर्मको फल भोगिसकेको ले फेरि मरणपछि स्वर्ग नरक मा जन्मराजले भोग गराउने मिथ्यादृष्टिमात्र हो ।

“भिक्षुहरू हो, संसार विचरण गर्नुपर्ने एक व्यक्ति को अस्थिपुञ्ज यदि अविनाशी भएर रहन्छ भने वैपुल्य पर्वततुल्य ठूलो परिमाणमा रहन्छ ।” (स.नि. निदान सुत) यस सुत अनुसार बुद्धिमत्ता भवतसार, पुनर्जन्म लाई स्वीकारेको प्रष्ठरूपमा प्रकट भएको छ । यसमा कुनै शंका छैन ।

‘अर्को जातक— निपातहरूलाई विचार गर्दा बुद्ध बुद्धहुनुभन्दा पहिले ५५० जन्म लिइसक्नुभएको बीदृहरू विश्वास गर्छन् तर बुद्धको यस महावाणी, “भिक्षुहरू हो महासमुद्रमा एउटा अन्धो कछुवा छ । त्यो कछुवाले एक

सय वर्षको अवधिमा मात्र एक पटक आपनो टाउको समुद्र-
को पानीबाट माथि ल्याउँछ । त्यो अन्धो कछुवा हावाको
वेगको कारणले यताउता रहेको एउटा प्वालमात्र
भएको खम्बामा टाउको मात्रि उठाउँदा त्यस खम्बाको
प्वालमा घुन्ने सम्भव छ तर अपाप भूमिमा रहेका सत्त्व-
हरूले मनूष्य जन्म लाभगर्नु अति दुस्कर छ ।” (म. नि
वाल पण्डित सुन्त)

यस माथि उल्लेख गरिएका जातक र कछुवाको
कथालाई विचार गर्दा यसमा उल्लेख भएका कथनहरू एक
अर्कोसंग पूर्ण विपरीत छन् । यस अर्थले बोड्हग्रन्थमा
उल्लेख भएका सम्पूर्ण विषयहरू सत्य ने भएको आनास
नभएको प्रमाणहरू छन् । यस बाहेक अर्को धेरै सुन्तहरू
छन् जुन एकसुन्त अर्कोसंग विपरीत छ ।

मिक्कुहरू हो, तिमीहरूले वितिसकेको कुरालाई
लिएर अतीत समयमा यिथो कि थिएन ? कस्ता व्यक्ति
थिए ? कुन आकार प्रकारमा रहेका थिए ? भनी संशय
गर्नु उचित छैन । पछि हुने कुरालाई पनि भविष्यमा हुने
छ कि छैन ? कस्ता व्यक्ति हुनेछ ? आदि मनोसंशय
गर्नु पनि उचित छैन । बर्तमान समयमा पनि आफू भइ
रहेको छ कि छैन ? यो सत्त्व प्राणी कहाँबाट आएको हो ?
त्यो प्राणी कसरी जाने होला ? आदि भनी कल्पनागर्नु
र संशय गर्नु उचित छैन ।” (म. नि महातण्हा सहृदय
सुन्त) यस सुन्त र माथि उल्लेख भएको एक व्यक्तिको
अस्थिपञ्जर वंपुल्य पर्वत तुल्य हुने भन्ने स. नि. निदान
सुन्त एक अर्कोसंग विपरीत भावका छन् । यस्ता सुन्तहरू
पाली पिटकमा धेरै छन् ।

‘समयको आवाज’

— अतीत उदास, बनेपा

अशान्त समय हुन्छ धेरै तीतो
बुढ उपदेश चाहिँ निकै मीठो
जीवन भन्ठ सुख शान्ति पाऊँ
ज्ञानले भन्ठ लो बुढ शरणमा जाऊँ ।

राग, द्वेष र मोहको भुमरीमा फेसेर
व्यर्थ जीउनुभदा मनुँ नै रान्नो छ
विश्वले समस्त समाजलाई भन्दै
बुद्धलाई राम्ररी चिन्न सन्देशहरू सुन्न छ ।

अन्धविश्वासका बाँधहरू भत्काऊँ
शान्ति र सह-प्रस्तितवलाई जोगाऊँ
हामीलाई युगले यस्तं हाँक दिन्छ
विश्वमा बन्धुत्वको व्योति जगाऊँ ।

नयाँ युग आयो अब समयलाई बुझ
समय बहुमूल्य छ त्यसंले मानव हो ब्युङ्ग
असमानताको पराकाठालाई नाइ जाऊँ
स्वच्छ सादा जीवन बिताऊँ ।

के बुद्ध भौतिकवादी हुनुहुन्थयो ?

- भिक्षु सुनन्द

आनन्दभूमि वर्ष १९ अंक ८, ६, १२ र वर्ष २०, अंक १ र ७ मा “भौतिकवादी बुद्ध र बोद्धधर्म” तथा “भौतिकवादी बुद्ध र संस्कार” शब्दकमा प्रकाशित श्री पुरुष शाक्यवंशको लेखक भित्रका अन्तविरोधी कुराहरूलाई टिप्पणी सहित प्रस्तुत गरेको छु ।

भौतिकवाद सम्बन्धमा विचार गर्दा हामी के पाउँदछौं भने भौतिकवाद रूप (अवलोकन गर्न संभव हुने) जगत्-संग सम्बन्धित पदार्थहरूबारे बुझ्ने एक पद्धति भएको पाउँदछौं । यसले चित्त, चेतना वा अरूप जगत्, लोकोत्तर विषय सम्बन्धमा सरोकार राखेको पाइँदैन । बहु केसम्म भन्ने गरेको पाइँएको छ भने मन – चेतनाको कुनै स्वतन्त्र अस्तित्व छैन, मन–चेतना भौतिक जगत्-का क्रियाकलापहरूको प्रतिच्छायामात्र हुन् । मार्क्स एंगेलसको विचारमा भौतिक तत्त्वबाट नै मनको उत्पत्ति हुने गर्दछ भन्ने रहेको छ । श्री कृष्णदास श्रेष्ठद्वारा लिखित “मार्क्सवाद चिनारी” पुस्तकमालामा भौतिकवादलाई प्रष्ठ पानै विचार प्रस्तुत गरिएका छन् । यहाँ सोही पुस्तक-मालाको “मार्क्सवादमा मूलभूत कुरो” पुस्तिका भित्रका अंशहरू भौतिकवादी हुनुको लक्षण कस्तो हुनेछ बुझन सघाउ पुग्ने हेतुले उढूत गरी प्रस्तुत गरेको छु – “मानिसहरूको चेतनाले उनीहरूको सत्तालाई निर्धारित गर्दैन, बहु त्यसको उल्टो सामाजिक सत्ताले उनीहरूको चेतनालाई निर्धारित गर्दछ ।” (पृष्ठ २०) र “इश्वनिकहरूले संसारको व्याख्यामात्र गरेका छन् तर मुख्य कुरो त संसारलाई फेर्नु हो ।” (पृष्ठ १४) । यी

धारणाहरूको विपरीत बुद्धको धर्मले मनलाई प्राधान्यता दिएको छ र संसारलाई परिवर्तन गर्न सम्बन्धमा मौन रहेको पाइन्छ ।

उहाँहरू (मार्क्स-एंगेलस) ले दृढ़ात्मक तरिकालाई माध्यम बनाएर गरिएको अनुसन्धानको आधारमा संघर्ष-को निरन्तर स्वभाव दुई विपरीत वर्गहरू रहेदासम्म हुनेछ भनी पत्ता लगाउनुभएर भौतिक संसारलाई वर्गतंत्रधर्मको आफ्नो सिद्धान्त छोडेर जानुभएको थियो । त्यस सिद्धान्तले अन्तिम बिन्दुको न त कल्पना नै गरेको छ न त त्यस्तो व्यवस्था गर्ने पक्षमा उहाँहरूले कुनै विचार नै व्यक्त गर्नुभएको छ । यस विपरीत बुद्धको धर्ममा निर्वाण अन्तिम बिन्दुको रूपमा रहेको छ र त्यसलाई साकात्कार गर्ने उपायको पनि विशद व्याख्या छ । मार्क्स-एंगेलसले सिलसिलेवार रूपमा जुन विचारहरूसाई अधि सार्नुभएको थियो ती विचारहरूमा कतै पनि अध्यात्मलाई स्थान दिइएको पाइँदैन । उहाँहरू दृढ़ात्मक भौतिकवादी हुनुभए-को हुनाले उहाँहरूको कार्यक्षेत्र भौतिक जगत्-सम्म मात्र सीमित थियो ।

अब, भौतिकवाद शब्दले कस्तो आशय प्रकट गर्ने गर्दछ बुझ्ने कोशिश गर्नै-भौतिकवाद, भौतिक (रूप पक्ष) र वाद (तत्त्वदर्शीहरूले निश्चित गरेको कुनै विशिष्ट झुराको मत वा सिद्धान्त) । यस अनुसार भौतिक-वाद भन्नाले रूप पक्षलाई बुझन निश्चित गरेको कुनै सिद्धान्त भनी थाहा हुन्छ । नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानद्वारा प्रकाशित नेपाली बृहत् शब्दकोशमा भौतिकवाद

लाई यसरी अर्थाइएको ४- भौतिकवाद - अदृश्य र पारलौकिक तत्त्व वा ईश्वरलाई नमानेर जीवन र जगत्का बस्तु सत्यलाई ने मान्ने सिद्धान्त, भौतिक तथा निर्माण तत्त्वलाई शाश्वत मान्दे भौतिक जगत्लाई परिवर्तनशील तथा विकासशीलरूपमा बुझ्ने र पदार्थबाट चेतनाका सृष्टि भएको हो भनी मान्ने वैज्ञानिक दार्शनिक सिद्धान्त वा मत । भौतिकवादीको अर्थ बताइएको ४- भौतिकवाद-का अनुयायी वा समर्थक, भौतिकवादमा विश्वास राख्ने ।

आनन्दभूमिमा धी पुरुष शाक्यवंशले आपना लेख-हरू मार्फत् बुद्धलाई भौतिकवादी प्रमाणित गर्न खोज्नु-भएको ४ जुन कुरा शीर्षकबाट ने प्रतिविम्बित हुन्छ र उहाँ भन्नुहुन्छ- “भगवान् बुद्ध तथा अहंत् जिक्षुहरूको निमित्त भगवान् बुद्धद्वारा प्रतिपादन गरेको धर्म भगवान् बुद्धको समयमा पनि भौतिकवाद सम्य छ, आज पनि स्यति ने छ ।” वहाँका सारा प्रयास बुद्ध भौतिकवादी हुनु-हुन्थ्यो भनी सावित गन्मे केन्द्रित रहेतापनि उहाँ आपनो धारणालाई आफू खण्डन पनि गर्नुहुन्छ । यसर्थ उहाँ भन्नु-हुन्छ- “भगवान् बुद्धद्वारा प्रकाशमा त्याउनुभएको मन अथवा चेतन पदार्थ भएको मा आजसम्म कुनै वैज्ञानिक प्रमाणित जुटाउन समर्थ भएको छैन।” लेखक महोदय सो सम्बन्धमा कुनै वैज्ञानिक प्रमाण जुटाउन असमर्थ भएको कारण अतीतकालीन धारणा जान्न रुचि राख्नुहुन्न र त्यस सम्बन्धमा बौद्धग्रन्थहरूमा के भनेका छन् त्यसको खोजी पनि गर्नुहुन्न, साथै उहाँ आफू पनि त्यस सम्बन्धमा अनुसन्धान गर्न अग्रसर हुन रुचाउनुहुन्न तसर्थ भन्नुहुन्छ “केही समयको निमित्त नासोमा राख्नौ ।”

बनिबनाउ कुरामा अलिकति रंगरोगन गरी

चम्काउने काम साधारण जो कोहीले पनि गर्न सकिनेछ । मानिसको विवेक र क्षमता त्यसबेला प्रष्टुटन हुने गर्दछ जब कुनै समस्याको मूल फेला पारेर त्यसको निराकरणका उपायहरू पनि पता लगाई सम्बान गर्न पुरुदठ तर कुनै समस्यालाई कतै नासो राख्दैमा समाधान भने हुने गर्दैन भन्ने कुरा लेखक महोदय बुद्धको नाम-रूप धर्ममा रूपक्ष-सम्म सीमित रहनुभएर एक पक्षीय मूल्यांकन गर्नको निमित्त विचिदिनहुन्छ । आश्चर्य छ, लेखक महोदय मन (चेतना) बारे मौन रहन चाहनुभएतापनि भन्नुहुन्छ- “..... त्यस्तै मन पनि एक इन्द्रिय हो । यो नाम-रूपमध्ये ‘नाम’ समूहमा पर्छ । यो अतिसूक्ष्म भएको ले ‘रूप’ समूहका इन्द्रियहरू जस्तै प्रत्यक्ष अनुभव गर्न सकिंदैन र देख्न पनि सकिंदैन तर यसको आफू ने सता भएको स्वीकार गर्नु आवश्यक छ।” यसे सिलसिलामा “यसबाट इन्द्रियहरू खालि साधनमात्र हुन र मुख्य देख्ने, सुन्ने इन्द्रिय सक्रिय गराउने काम मनको हो र विना मन-को स्पर्श इन्द्रियहरू अपाङ्ग छन् भन्ने तथ्य स्वतः प्रमाणित भएको ४” भन्नुहुन्छ । मनलाई प्रधान मानेर लेखक महोदय भौतिकवादको विशद्व “विना मनको स्पर्श इन्द्रिय-हरू अपाङ्ग छन्” भन्नुहुन्छ र उहाँ लेख्नुहुन्छ- “चेतना-बाट संस्कार बनाउँछ र संस्कार र वर्तमान कर्मको फल-बाट नयाँ चेतना उत्पन्न गर्छ । यही प्रकृया निरन्तर चलिरहन्छ ।” यसरी उहाँ बुद्धको धर्मलाई द्वन्द्ववादको निवेद्य नियममा सीमित पानुभएर ‘निर्वाण’लाई अस्वीकार गरी कर्मको निरन्तरता बताउनुहुन्छ तापनि “बौद्धधर्म-मा आस्था राखी निर्वाण लाभ गर्न इच्छुक तथा अभिल-षित व्यक्तिले बुद्धद्वारा पत्तालगाउनुभएको, संस्कारलाई पुनः उत्पादन नै नहुने गरी सधैंको निमित्त छेदन गर्न आवश्यक छ” पनि भन्नुहुन्छ ।

अब प्रश्न उठँ, निरन्तर चलिरहने जुन प्रक्रिया
छ त्यसलाई नै लेखक महोदयले सही सवित गर्न खोजनु-
भएको हो कि निर्वाणिको अवस्था पनि छ भनी बुझाउन
चाहतु भएको हो ? निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया नै सही हो
भन्ने कुरालाई मात्रे हो भने निर्वाणिको अवस्था स्वीकार्य
हुँदैन । निर्वाणिको अवस्था पनि छ भन्न खोजनुभएको हो
भने सउपादिसेस निर्वाणिपछिको कम्ले संस्कार बनाउँदैन
भन्ने बुद्धको उपदेशसित उहाँको विचार साम्य हुन गएको
छन् । यस बाहेक निर्वाण भौतिकवाद अन्तर्गत हुन भन्ने
दारे पनि उहाँ अनभिज्ञ रहेको प्रष्ट हुँछ । यदि इमान-
वारीपूर्वक विचार गर्न हो भने “चेतना अथवा मनको
प्रवाह पदार्थ भएको मा वैज्ञानिक प्रमाण जुटाउन समर्थ
भएको छन्” भन्नुहुने उहाँले “भगवान् बुद्धद्वारा केवल
भौतिक ‘रूप’ समूहको अणु तथा अणुको तरङ्गमात्र पत्ता-
लगाउनुभएको मात्र होइन यो ‘रूप’ समूहभन्दा सब
गुणा सानो ‘नाम’ समूहको मन अथवा चेतनाको तरङ्ग-
पदार्थ पनि पत्तालगाउनुभएको छ” भनी एक ठाउंमा
मनको प्रवाह पदार्थ भएको मा वैज्ञानिक प्रमाण जुटाउन
समर्थ भएको छन् भन्नुहुँच भने अन्य ठाउंमा ‘रूप’
समूहभन्दा (यापनो मापदण्ड प्रस्तुत गर्नुभएर) सब गुणा
सानो ‘नाम’ समूहको मन अथवा चेतनाको तरङ्ग पदार्थ
पनि पत्तालगाइएको थियो भनी परस्पर विरोधी विचार
चक्ष गर्नुहुने थिएन ।

प्रगाडि उहाँ अन्तविरोधी कुराहरूमा मात्र सीमित
रहनु नभएर अनुमानको पक्षमा आफूलाई उभ्याइएका
केही उदाहरणहरू हेरो—

१. जुन बेलामा यस भू-भागमा प्राणीहरूको
सृजना भयो त्यसे बेलालाई नै संस्कारको उत्पत्ति भएको
मान्य आवश्यक छ ।

२. भगवान् बुद्धको भौतिकवाद धर्म जनसाधा-
रणलाई बोध गर्न अर्को उपाय नभएको ले यस आस्तिकवाद
धर्म र नास्तिकवाद धर्मका बोचमा अवस्थित गरी धर्म
बोध गराउनको निम्नि मध्यममार्ग नामकरण गरेको
हुनुपर्छ ।

३. ... तर भगवान् बुद्धको सूक्ष्म धर्म
बुझन सक्ने आजको जस्तो आधुनिक विज्ञानको जन्म
भएन । त्यसकारण त्यसबेला भगवान् बुद्धको सूक्ष्मतम
धर्म बौद्धिकस्तरमा जनसाधारणले जान्न बुझन गाहो
भएको मात्र नभई अवश्य बुझन पनि सकेन होला ।

४. यस सम्बन्धमा त्यसबेला विशेष गरेर भगवान्
बुद्धको असीम तथा अद्वितीय व्यक्तित्व भएको कारणले
बौद्धिकस्तरमा धर्म बुझन नसकेपनि अद्वा र भक्तिको
आधारमा जनसाधारणले त्यो धर्म प्रहण गरेको हुनुपर्छ ।

५. आजको आधुनिक विज्ञानले विज्ञानको क्षेत्रमा
यति प्रगति गरिसकेको छ ... मानवदेहबाट कुनै
पनि सानो टुक्रालाई बीउको रूपमा लिई त्यस बीउबाट
एउटा सिङ्गो जिउँदै भानिसको विकास गर्न सक्ने प्रकृया-
लाई विकास गरी प्रमाणित गरिसकेको छ ।

अब एक क्षण ती विचारहरूको सम्बन्धमा चर्चा गर्नै
“जुन बेला यस भू-भागमा प्राणीको सृजना भयो त्यसे
बेलालाई नै संस्कारको उत्पत्ति भएको मान्य आवश्यक
छ” भन्नुहुने उहाँले अन्य ठाउंमा “संस्कार कहिले उत्पत्ति
भयो यसको ठीक-ठीक लेखा-जोखा गर्न गाहो भएको
मात्र नभई प्रायः प्रसम्भव नै छ” पनि भन्नुहुँच । बौद्ध-
प्रन्थहरूमा प्राणीको सूचिटि र संस्कारको उत्पत्ति कहिले
भयो भनी यकीन गरी भनेको पाइँदैन र त्यस्तो ठोकुवा
गर्नु पनि संभव छन् । यदि यस भू-भागमा प्राणीको
सृजना हुन पुगेको समयलाई नै संस्कारको उत्पत्तिकाल
भनी ठापे हो भने यस भू-भागको सूचिटि हुनुप्रघिसंस्कार

यिएन भनी मान्युपने हृष्ट, जुन बुद्धले व्यक्त गर्नुभएको धर्म अनुरूप हुँदैन । यस भू-भागको सृष्टि हुनुअधिपनि संस्कार यियो भनी स्वीकार गर्ने हो भने कुन लोकमा यियो त भन्ने प्रश्न उठाएछ जुन भौतिकवाद अनुकूल हुन सक्दैन । बुद्धधर्मले संस्कारको सम्बन्धमा के अन्दछ त भनी खोजी गरेमा “आविद्याबाट संस्कार बच्छ” मात्र भनेको पाइन्छ अवधिलाई तोकेको पाइँदैन ।

उहाँ कृति भौतिकवादको अन्धस्त बन्नुभएको छ भन्ने कुरा हेरौं - “आजको आधुनिक विज्ञानले विज्ञानको क्षेत्रमा यतिको प्रगति गरिसकेको छ … … मानव देहबाट कुनैपनि सानो टुक्रालाई बीउको रूपमा लिई त्यस बीउबाट सिङ्गो जिउदो मानिसको विकास गर्न सक्ने प्रकृयालाई विकास गरी प्रमाणित गरिसकेको छ” समेत भन्ने चुक्नुहुन्न । बाह रे ! कस्तो बेजोडको आविष्कार ! विश्वका कुनैपनि वैज्ञानिकलाई माथ गर्न सक्ने विचार उहाँ प्रस्तुत गर्नुहुन्छ । आजको आधुनिक भौतिक विज्ञानले मानवश्रंग प्रत्यारोपण, कृतिमरुपमा भूज विकास गरी प्रजनन मराउने कार्यमा सफलता हासिल गरिसकेको सर्व साधारणको जानकारीमा आइसकेको सत्य हो भर मानव श्रंगको कुनैपनि सानो टुक्रालाई बीउको रूपमा लिएर एउटा सिङ्गो मानवको विकास गर्न सम्भव भसकेको कुरा उहाँसम्म त सुटुक युगे विश्वले भने सुइकोसम्म पनि पाइन सकेको देखिँदैन । नौलो आविष्कार त्यसमा पनि मानवश्रंगको कुनै सानो टुक्राबाट छिंगो मानवको विकास गर्न सक्ने खबर विश्वका अति सबैदेनशील चनाखा संचार आध्यमहरूले थाहा ने पाउन सकेनन् ! उहाँ हामीलाई त्यस्तो सुखद समाचार सुनाइबृत हुन्छ तर आविष्कारको नाम बताउन भने कंजुस्थाइ गर्नुहुन्छ । सके उहाँ आफैले ने त्यो आविष्कार गर्नुभएको पो हो कि ?

त्यस्तो महान् कुराको विचार गर्नुहुने लेखक महोदय “ — तर भगवान् बुद्धको सूक्ष्म धर्म बुझन सक्ने आजको जस्तो आधुनिक विज्ञानको जन्म भएन । त्यसकारण त्यसबेला भगवान् बुद्धको सूक्ष्मतम धर्म बौद्धकस्तरमा जनसाधारणले जान्न बुझ गाहो भएको मात्र नभई अवश्य बुझनसम्म पनि सकेन होला” भनी बुद्ध स्वयंबाट एतश्च (उपाधि वा प्रशंसा) प्राप्त विभिन्न अर्हत् आवक-आविकाहरूको ज्ञानलाई वास्तविक सत्य हैन भनी शंका प्रकट गर्नुमात्र न भै अतंभव कुरो समेत ठहन्याउन पुग्नुहुन्छ । त्यसबेला जनसाधारणले बुझनै नसकेको धर्म आजतस्मि विद्यमान रहनुमा श्रद्धा र भक्तिको कल्पना गर्नुहुने उहाँ वर्तमानमा घोलनुभएर हामीलाई अप्रत्यक्ष रूपमा आफू जनसाधारणभन्दा माथि पुगेको सुखद समाचार दिनुहुन्छ । बुद्धको धर्म जनसाधारणले बुझन नसकेपनि अर्हत् भिक्षुहरूले बुझेका थिए भनेर अर्हत् भिक्षुहरू जनसाधारणबाट आएकाहरू न भै कुनै अन्य लोकबाट अवतरण भएकाहरू हुन् भन्न खोज्नुभएको हो कि ? ! अर्हत्व सम्बन्धमा उहाँको विशिष्ट धारणा यस्तो छ “अर्हत्व भनेको कुनै ज्ञान हासिल गर्ने सिद्धान्त होइन, कार्य गर्ने क्षेत्र हो ।” कतिको आश्चर्ययुक्त कुरो ! विना ज्ञानको कार्य र ज्ञानयुक्त कार्य मै पनि उहाँ भेद देल्नुहोस्त ।

उहाँ जस्तो भौतिकवादका महान् समर्थकसे व्यक्त गरेका विचारहरूले हामीलाई सियोको प्वालबाट हाती ठिर्न सक्दछ भनी सम्झाइरहेको प्रतीत हुन्छ । त्यससेले “भगवान् बुद्धको भनाइप्रनुसार मन एक चेतन पदार्थ हो” भनेर भगवान् बुद्धलाई भौतिकवादी बनाउन प्रयत्न गर्नुहुन्छ जसलाई पुष्टि गर्न भने लेखक महोदय आवश्यक ठान्दैनन् । बुद्धलाई भौतिकवादी हुनुका साथ साथे पुनर्ज-

नममा पनि विश्वास गर्ने हुनूहुन्छ भनी हुई विपरीत कुरालाई संश्लेषित गरी आपनो निकर्ष सुनाउन्हूँदा हामीलाई अनौठो कुराको अनुभव गर्ने अवसर उहाँ प्रदान गर्नु हुन्छ । भौतिकरूपलाई स्वीकार गर्नु र भौतिक रूपलाई नै प्राधान्यता दिने सिद्धान्तको अनुयायी हुनुमा भेद नै नहरे ज्ञे बुद्धको नाम-रूप धर्मको रूपपक्षको छेउ समाएर भौतिकवादी ठान्ने र नामपक्षलाई पनि स्वीकार गरी पुमजन्मको कुरालाई पनि मान्ने । कुन कुराले के लाई अधीनस्थ बनाएको छ, कुन के को सहायक हो भनी ठम्याउन नस-बदा सहायक र प्राथमिकको भेद नै कसरी छुटिने ! शायद उहाँ सहायक-प्राथमिक र सार-गौण भेदके आवश्यक ठान्नुहुन्ने कि !

के कुराको जानकारी राख्नु राख्नो हुनेछ भने धर्म, विचार, सिद्धान्त वा पद्धति सिलसिलेवार र एकले अर्को लाई सधाउ पुन्याउने स्वभावको भएमा त्यस्ता कुराहरूको अनुसरण गर्ने गर्दछन् र त्यस्ता कुराहरूले धेरै हृदयम्

जीवनलाई सुध्यवस्थित पारी उचित मार्गतर्फ डोन्याउनेछन् । यस विपरीत असंगत-प्रनमेलका कुराहरूले त्यस्तो विचार व्यक्त गर्ने मानिसको मानसिक अवस्था कति को दरिद्र छ भन्ने बुझाउनेमात्र नभै त्यस्तो विचारको क्षुद्रताले अन्य कतिपय मानिसलाई समेत हानि पुन्याउँदछ । बुद्धधर्मको प्रचारमा योगदान दिन चाहने व्यक्तिले आपनो विचार-व्यवहारबाट बुद्धधर्मप्रति मानिसहरूलाई आकर्षित पार्न बुद्धधर्मको महत्त्व नबुझेका लाई महत्त्व बुझाउने र महत्त्व बुझेकाहरूलाई ज्ञन् बढी ढृढ तुल्याउने तरिका अपनाउनुपर्ने प्राथमिक कुरा हो । उपर्युक्त तरिकाको विपरीत श्री पुरुष शाक्यवंशका धारणाहरूले उहाँ आफू सतही विचारको पछाडि दौडनु भएर बुद्धधर्मको मूलभूत कुरालाई पन्छाई कुनै व्यक्ति विशेषद्वारा व्यक्त गरेको कुरामा सीमित रहनुभै त्यसेलाई सही विचारको रूपमा स्वीकार गर्नुभएको देखाउँछ ।

(चिनाखं)

म्हगस

- लक्ष्मी श्रेष्ठ

न्हूलय् सां जलय् थै चवं
स्वर्ण खः ला पाताल खः
तिपयाये मकुत
व थाय् साप बांला:
मन याउँसे चवं ।

जितः सःतल सुनानं, थन वा धकाः
खसुया ढुने खन जिं व तथागत
स्वस्वं उपासक उपासिकात इवःलाक
जिगु पलाः बुलुहु न्ह्यात
तर जि तन थःथहू गतलाः गतलाः ।

स्वस्वं अन तग्वःगु चिबहाः लु
ढुने ह्लांग, सुं मदु, खोको
जि पलाः छिछ्य छपु ताँय लात
कवस्वया लः गर्न मदु, खुसि थै मच्वं
ताँपुया दथुइ धवडुल, अहा ! व तथागत ।

आनन्दकुटीविहार – गुठीको आ. व. २०४८।४९ का लेखाटिष्पणीहरू

टिष्पणी – १ आनन्दभूमि पत्रिका

२०४९ आषाढ मसान्तमा समाप्त वर्षको आमदानी खर्चको विवरण

यस वर्षको आदानी –

	रु०
साधारण ग्राहक शुल्क	१६,३१६।००
विज्ञापन	४,८०।००
व्याज आमदानी	७,८१।०७६
चन्दा	२,६३।१००
जम्मा	<u>३४,२५७।७६</u>

यस वर्षको खर्च –

आनन्दभूमि छपाइ खर्च	५६,१७२।५०
हुलाक तथा एप्रर डकुमेन्ट खर्च	<u>६,२७८।००</u>
जम्मा –	<u>रु. ६५,४५०।५०</u>
पत्रिका प्रकाशनमा खूद खर्च	<u>रु. ३० ५६२।७४</u>

यस वर्ष तेहवटा पत्रिका प्रकाशित भएका छन् र पत्रिकासा विज्ञापन छापे बापत रु. १३,६०।।—
उठनुपर्नेमा रु. ८,८०।।— उठन बाकी रहेको छ । गत वर्ष उठन बाकी देखाएको रु. ५०।।— उठन नसक्ने भएको छ ।

हाम्रो संलग्न प्रतिवेदन अनुसार ।

मिश्र मंत्री
सचिव

के० बी० चित्रकार एण्ड कम्पनी

मिश्र कुमार काश्यप
अध्यक्ष

आनन्दकुटीविहार - गुठीको

आ. व. २०४८।४९ का लेखाटिष्ठणीहरू

टिष्ठणी - २ ग्रन्थ प्रकाशन -

- (क) गत वर्ष कार्यप्रगतिमा रहेका ग्रन्थहरूमध्ये “अभिधर्मर्थ संग्रह” १००० प्रति प्रकाशित भएको छ जसमा रु. ३१,१८८।— खर्च भएको छ ।
- (ख) यस वर्ष प्रकाशित भएका ग्रन्थहरूमध्ये अमृताञ्जली अंग्रेजी १००० प्रति प्रकाशित भएको छ जसमा रु. ४,२००।— यस वर्ष भएको छ र बाकी रु. २०,१८८।१० अर्को वर्षमात्र भुक्तानी भएको छ । तथा घम्मालोकजीवनी १००० प्रति प्रकाशित भएको मा रु. २,५००।— भुक्तानी भएको छ ।
- (ग) यस वर्ष कार्यप्रगतिमा रहेको ग्रन्थ “शब्दसंग्रह” मा रु. १८,०००।— खर्च भएको छ ।
- (घ) २०४८ आषाढ मसातमा ग्रन्थहरूको मौज्दात विक्री मूल्यमा रु. ३,०५,६९०।५० बाकी रहेको छ ।
- (ङ) ग्रन्थ प्रकाशनतर्फ भुक्तानीको आधारमा खर्च लेख्ने तथा विक्री वितरणबाट आजित रकम प्राप्तिको आधारमा आमदानी लेड्ने गरेको छ ।

टिष्ठणी - ३ संस्थापन खर्च -

डांकतार, टेलिफोन	रु०
पारिधर्मिक	१६,५४३।७३
मर्मत संस्कार	२०,३००।००
विज्ञुली - पानी	३६,५६५।००
अतिथिसत्कार	११,११०।२५
मसलन्द	४,७५०।००
स्वास्थ्य - उपचार	५,६२८।००
बंडूँ कमिशन	१,०००।००
सबारी	७६७।००
जम्मा -	११०।००
	<hr/>
	रु. ६७,०७३।६८

हात्रो संलग्न प्रतिवेदन अनुसार

मिथु मंत्री
सचिव

के० बी० चित्रकार एण्ड कम्पनी

१६

मिथु कुमार काश्यप
आध्यक्ष

आनन्दभूमि

अविस्मरणीय स्थानं कंगु दयनीय बाखं

-- भिक्षु उपतिःस

नेपालया नां विश्वया इतिहासय् उल्लेख जुयाच्चंगु
लुम्बिनीया नातां नं खः । थुकी सुनानं विवाद याये
फैमखु । भगवान् बुद्ध्या ज्ञान, उपदेश व अनुभवया
ऐतिहासिक बाखं हिन्दूसरकारं इन्कार यायेत कोशिश
यानाच्चंसां नं बोद्धजगतं स्वीकार यानाच्चंगु दु । झी थे
जाःपिसं बुद्धधर्मया सू मध्यसां विद्ववर्गया लागी महत्त्व-
पूर्णं धर्मं जुयाच्चंगु दु । निर्वाण जीवनया लक्ष्य खः
सां निर्वाण प्राप्त याये न्ह्यः समाजय् जीवन हनेगु तरिका
व व्यावहारिक जीवनया महत्त्व थुकी क्यनातःगु दु ।

लुम्बिनी नेपालय् लाःगुलि गुबले 'धिकार का'
नं धायेमास्ति वैगु । अथेधाःता जितः राष्ट्रियता मदुहृ
धाइ तर धात्यें हे बुद्धधर्मय् जीवन अर्पण याःह्यसिनं
अबे मध्यसे च्वने फैमखु । लुम्बिनी गन सिद्धार्थं कुमारया
जन्म जुल, गुगु नातां कथौ राष्ट्रं 'शान्ति धेव नेपाल'
धकाः धोषणा यात अन थौं विकास धैगु स्वंगः आखः-
यात नं मछालेपुइकातल । आखः स्वंगःयात धात्यें प्राण
दुगु जूसा विकास शब्दया इज्जत तथाबोगु खः तर प्राण
मदुगुलि कथौं वर्ष लिपा नं ज्या पूमवंगु विकास नामं जक
विकास बाहेक मेगु छुं जूगु खने मदु । भारतय् जक
लुम्बिनी लाःगु जूसा पुरातत्त्व प्रिय भारत सरकारं
लुम्बिनी कम बांलाके धुँकल उवीला !

'हिघ बुधे जाते' धकाः अशोक महाराजं थनातःगु
स्तम्भं भगवान् बुद्ध्या जन्मस्थान तोकय् यानातल । यदि
अशोकस्तम्भ लुयामवःगु जूसा थौं पक्कां भारतं पिपर-
ह्वाया कपिलवस्तु थौं लुम्बिनी नं दयेकेधुँकल ज्वी तर

जर्मनया डा. फुहररं लुम्बिनि अशोकस्तम्भ पत्ता लगय-
याये फुर्गुलि लुम्बिनि भारतय् लाः धकः आः हाकनं गुबले
दाबी याये फैमखु ।

जिके न्हापांनिसे लुम्बिनि व कपिलवस्तुया दर्शन
यायेगु इच्छा दुगु खः तर तापाकंनिसे वये बनेगु अःपु
मज्गुलि लिपालात । वहे कारणं यानाः युखुसी मौका
चूलाशेवं लुम्बिनी बना, अनच्चंगु दुने-पिनेया परिस्थिति
प्रधयन यानाकलय् धात्यें हे जुल जितः । करीब
झिनिदै-झिस्वदै न्ह्यः जिखनागु लुम्बिनि व वर्तमान
लुम्बिनिइ छुं नं पाःगु महसूस मज्गु । 'व ला लुम्बिनि !
गन बोधिसत्त्व मिद्वार्थ जन्म जुल, गन लाखौं लाख मनूत
दर्शनार्थ वयाच्चन । लुम्बिनि वःपि दर्शनार्थोत्तम् छु
क्यनेगु ? भारतया संवेगजनीय स्थान दर्शनयाना वःपिसं
नेपालया लुम्बिनि छनीबलय् गुलित सन्तोष ज्वी मस्यु ।
लुम्बिनिया हालत खनीबलय् गुकथं जक पर्णटकतयत खे
उवीकाबिइगु, न्हाय् गन तयाः खे कनेगु ?'

स्थानीय भन्तेया गुबले लिमलाः । पाहुनात बल
धायेवं गाइड् यायेमाः । विहारय् ज्या याइवि कप्य-
कारपि निम्ह स्वम्ह दु । अजःगु महानगु थासय् बुराह्य
भन्ते छहाजक च्वनाच्चंगु खनाः दुःख ताः । अजःगु
पुण्यभूमि निहा स्वह्य थामणेरपित तालिम बियाः लुम्बिनि
बांलाके मफुसां थःगु अधीनय् दुगु विहारजक जूसां
बांलाक तये फैगु खः ।

"भन्ते, थन निहा स्वह्य भन्तेपि दुगु जूसा छःपित

न यक्ष श्रःपुइगु खः” जि न्हासः छुना ।

“दुर्पित हे ला पितना छवयेमाथें च्वंबलय् सुनां थन भन्तेपित व्यवस्था याइ ? छुं छकूचा न्याये माःसा भंरहवा थंक बनेमाः । थन च्व वंगु नीन्यादें दयेधुंकल, छन्तु धकाः पिने भोजन बने मनंनि । थुजोथाय् भन्तेपिजक यक्ष दयां छुयाये सुनां स्वइ ?”

वस्पोलं खःगु हे धंबिज्यात । बिना चतुप्रत्ययं मिक्षु जीवन निर्वाह ज्वीमखु । चतुप्रत्यया (चीवर, पिण्डपात्र, शयनासन, ग्लानप्रत्यय) सुलभ मजूथाय् च्वनाच्वंपि मिक्षुपिनिप्रति कृतज्ञ नं जुइमाःगु दु तर नेपाःया सकल बौद्ध उपासक-उपासिकापिसं दुर्घंक बिचाः यायेमाला-च्वंगु दु, छु झीपि न्हयाबले भन्तेपित छर्का निर्का, ज्ञितका नीतका दानजक बीवं बौद्ध ज्वीला ? बुद्धधर्मया नातां झीगु हि गुबले बवाइमखुगुला ? मदुगु अधिकार झीत म्वाः तर दुगु अधिकारयात नं छाय् बास्ता याये मफुत ? लुम्बिनि व कपिलवस्तुया नातां झीगु नां देशं देशय् थंसां झीगु अधिकारया सदुपयोग याये मसःगु कारणं व थाय्या नां मियाच्वने माल । थाँ विश्वय् आधारभूत अधिकार-जक मखु अनावश्यक अधिकारतक नं जबर्जस्ति लाका-कायेत षड्यन्त्र जुयाच्वंगु चुनोतिया समयय् झीसं धाःसा झीगु स्वअधिकार हे दुगु लुम्बिनि थुलि याकनं विकास ज्वीमाःगु खः उलि मबूगुलि खेद प्रकट मयासे च्वने मफु ।

अशोकस्तम्भं तीन किलोमिटर विदेशी सहयोगं विश्रामशाला, म्युजियम व पुस्तकालय भवन दयेका तथे धुंकल तर चलय् मजूनि । लुम्बिनि थे जाःगु पुण्यभूमि सर्गः चुप्पा नथें चंक दयेका तःगु सुन्वर महलय् बस्तिया व्यवस्था मजूसा व नं ता मदयेवं छिन्न भिन्न मष्वी धकाः

सुनां धाये फे । श्रीलङ्काया सहयोगं दयेकाथकूगु विश्रामशाला श्रीलङ्कां वैर्पि भक्तजनपित च्वनेत आःतक व्यवस्था याये-मफुसां नं स्वयेत जक जूसां व्यवस्था यानातःगु मदु । हिन्दूशधिराज्य नेपालं बौद्धया नातां विश्रया न्हाने न्हाय् तपु यानाच्वन । गनं विदेशय् वनीबलय् ‘भगवान् बुद्ध जन्मजूगु देश शान्ति क्षेत्र नेपाल’ धकाः सङ्कलन यानाहःगु चन्दा पशुपति आदि हिन्दू-धार्मिक संस्था विकास यायेत खर्च याइगु तर इमिगु महुतुं गुबले बुद्धया जन्म देश नेपाल धंगु खे प्याहां मवः बहु इमिसं झझ नेपाली बौद्धधर्म सहिष्णुता शब्द छेलाः नेपाली बौद्धपित दमन व अवहेलना यानावयाच्वंगु दु । उर्कि लुम्बिनि विकास यायेत सहयोग बोपित बिना सदिच्छां स्वागत यानाः भवन निर्माण यायेत स्वीकृति बीह्य सरकारं लुम्बिनिया गोरव च्वन्हाकेत लुम्बिनिइ थौंतक छुं नं स्वदेशी वस्तु निर्माण याइगु चहलपहल खने मदु । यदि थये हे जुल धाःसा भविष्यय् विदेशीपतसे “नेपाःमितसे सिद्धार्थ लन्म जूगु थःगु हं मांदेशय् छुं नं स्मरणीय चिं दयेकाथकूगु मदु” धकाः इतिहासय् च्वंगुली छुं शंका मदु ।

अशोकस्तम्भया लिककसं च्वंगु मायादेवी मन्दिर खनीबलय् नं नुगः खुलुलुलुं मिनावः । मायादेवी मन्दिर हिन्दूपूजारीतयगु ल्हाःतिइ लानाच्वंसां उकिया विरोद्ध छसः चुइंक हले मसःपि झीपि बौद्धत ! हिन्दूपूजारी अन बोधिवृक्षयात छाःगु चीवर कयाः लिपा वहे चीवर पुनाः लुम्बिनि दर्शनार्थं वैर्पि भक्तजनपित मिक्षुया भेद क्यनाः मायादेवी मन्दिरया इतिहास कनीगु । बौद्धतय्कु पूरा न्यायिक अधिकार दुगु लुम्बिनिया नुगःचु-मायादेवी मन्दिरय् मिक्षुभेद व्यनीमह पूजारीयात अखिल नेपाल मिक्षु महासंघं यथाशीघ्र महुतु तच्छयायेमासु दु । उलिङ्क मखु मायादेवी मन्दिर पूजारीतयगु ल्हाःतिं मुक्त यान-

याकनं बौद्धया ल्हाति इलाकेमाः । बौद्ध एकता माःगु हे
झींगु अधिकारया उपरय् अन्याय जुयाच्चवनीगु बबतय्
सकस्यां छसः हासः छप्वाः हे महुं छगु हे सः थवेकेया
लांगु खः, गुगु हाःसलं बौद्धजगत् न्हालं मवासे च्चवनाच्चवन
धंगु खे सी दः वं ।

लुम्बिनि भगवान् बूद्धया पितृभूमि कपिलवस्तु
स्वयावना । कपिलवस्तुया (तिलौराकोट) नां कायेवं
सिद्धार्थ कुमारया किशोरजीवन लुमनावंगु । रम्य, सुरम्य
व शुभ थुंपि स्वंगु महलय् सिद्धार्थ कुमारं हंगु अति विला-
सितापूर्ण जीवन, विलासितां जाःगु वहे दरबारयात् खे
फायेवं महाअभिनिष्क्रमण (गृहत्याग) याःगु घटना, बुद्धत्व
प्राप्त यानाः हाकनं व हे दरबारय् लिहां विज्यानाः मां,
बौ, काय्, कलाः व थःयितिर्पित दुःखं मुक्त ज्वीगु लंपु
कथनाविज्यागु थास् थास् थास् उत लेख जुयाच्चवंगु दु । बौद्ध
साहित्य व चीनिया यात्रु हुएनसांग, फाहियानर्पिगु अन्नण
वृत्तान्तया आधारय् संसारया नामीपि पुरातत्त्वविद्विनि
पाखें जूगु उत्खनन कार्यं लिपा प्राप्त जूगु कपिलवस्तुया
चिँ थौं स्वप्रसाण ल्यं द्याच्चवंगु दु ।

जुजु प्रसेनजीतया काय् विरुद्धया पाखें शाक्य-
संहार मजूतले जुजु शुद्धोननया भवयगु राजधानी यथा-
स्थितिइ हे ल्यनाहंगु खः तर शाक्य-संहारं लिपा कपिल-
वस्तुया अस्तित्व अस्तित्वस्त जूवन । थये जूसां नं मात्र
द्यनाच्चवंगु भग्नावशेषयात् झींस अविस्मरणीयगु तीर्थस्थल
भाःपा च्चवन । सम्भवतः किरातकालय् नेपाःगालय् दुहां
वःहा, न्हापां रक्तपिपासु व लिपा धर्मशोक जुह्य सम्राट्
अशोक लुम्बिनि व कपिलवस्तुइ थःगु यादा वर्णन यासे
स्तम्भ थनाथकल । शाक्य-संहारं लिपा तहस नहस जूगु
कपिलवस्तुइ दकलय् न्हापां अमण यानाः स्तम्भ थंम्ह नं
बस्पोल जुजु हे खः । वयां न्हाः कपिलवस्तु गन गुगु
थास् लाः धकाः पत्ता लग्य याःगु खे सी मदु । जुजु

अशोकं तौलिहवा, गोठिहवा व निग्लहवा थुंपि स्वंगु
थास् थस्तम्भ थनाथकूगु दु । थुंपि स्तम्भया लिंधंसाय्
नेपाःगालय् उगु इलय् हे बुद्धधर्म दुहां वयेधुंकल धंगु खे
सीका काये फु । इ. सं. ६३३ पाखे कपिलवस्तु अमण
याःहा ट्वेनसांग लिपा नेपाःया जुजु रिपुमलं थः नं
कपिलवस्तुइ थंगु खे, थःगु नां व मिति अशोकस्तम्भय्
च्चवयाथकल । थौं थव प्रत्येक प्रमाणया दयनीय स्थिति
स्वयेमालीबलय् गुबले व्वाःगु हि नं ख्वाउंया वर्थे मनय्
दुगु छुं भतिचा आस हे व्वसिना वं । मनमनं धयाच्चवनीगु
छ्याये नेपाःसरकार !

मनय् संवेग उत्पन्न ज्वोकाः कपिलवस्तु बुटबल
स्वयावयच्चवनाबलय् संयोगश छहा भद्र पुरुष नापलात ।
वं न्यन- “छिकर्पि ला जुजु शुद्धोदनया दरबार स्वयाः
कन्हय् हे लिहां झाईंपि ज्वी, मखुला ?” लिसः विया-
“खः । ख्यक छुं थालाः स्वयावयेला धुन, कन्हय् लिहां
वनेगु ।”

“थन छु- गथे जुयाच्चवना धंगु छिकपिसं स्यूला
थे ?” “आहे, सीकेत व्यागु तिनि ।”

“थव ला छिकपिनिगु हे थाय् खःनि, छिकपिसं हे
मस्यूसा मेपिनिगु ला खे हे मन्त । थनया पुरातात्त्विक
सामग्री धमाधम पिपरहवापाखे न्हाकायंकाच्चवंगु च्चवनं
तिनि । छिकपि, बौद्धपिसं पुरातत्त्व विभागय् छुं खबर
थंके म्वाःला ?”

“छिपत्रकारया नातां आःतवक नं छुं खे च्चवया-
मदिया ला ?”

“हुं, रवःकः रवःकः थुकिया विषयय
च्चवयेधुन, आखिर सुनानं थुवेपाखे मिखा ब्वःगु मखना ।
थव ला बूद्धया पितृभूमि खः, छिकपि ह्यासुगु वसतं जक
पुनाः सुम्क च्चवनेगु मलवः । अशोकस्तम्भ दुनाःलि स्कू
त्वाः दलाच्चवंगुमध्ये आः छकू हे जक ल्यं दनि, व नं

गुबलय् ब्वाकिगु खः ! स्वहृ-प्यहृ मनूत व छगः के नजक
थम ध्यंसा संप्रहलयया पुरातात्त्विक सामग्रीत नं तनावनी,
अले धार्थेणु कपिलवस्तु पिपरहवा हे जूवनीला ! ”

झीगु कपिलवस्तुया दयनीय व दुःखद समाचार
बौद्धजगत्या न्हाने ध्यंके माले धुंकल। नेपाया कपिल-
वस्तु भगवान् बुद्धया सही पितृभूमि खः धकाः याकनं
यक्व यक्व प्रमाण क्यने माल। मखुसा झीगु कपिलवस्तुया
महत्व मद्यावनी, विश्व मूल्यांकन नं मयाये फु।
लुम्बिनि हे भारतय् लाः धकाः धायेत्यंह्य भारतं थौ
पिपरहवाया कपिलवस्तु हे गौतम बुद्धया पितृभूमि खः

धकाः विश्वया न्हाने प्रमाण पेश यायेत कुतः यानावया-
च्वंगु दु। पत्रकारं धाःगु अनुसारं विचायायेवलय् पिपर-
हवायात हे गौतम बुद्धया पितृभूमि कपिलवस्तु याइगुली
ठुं शंका मदु। नेपाया पुरातत्त्वविद्विन न ज्ञन सुम्क चवना
च्वंसा भारतयात ज्ञन काइदा ज्वो। उर्कि बौद्धजगतं
“कपिलवस्तु म्वाके” (कपिलवस्तुयात बचाउ प्रभियान)।
धकाः हाःसः पिकाये माल। पुरातत्त्व विभागया न्हाने
“Save Kapilavastu, the Kingdom of King
Suddhodana” नार्यांचि चवयकेमाल।

आनन्दभूमि सम्बन्धी जानकारी

१. लेख- रचनदा र तत्सम्बन्धी कुराको पत्राचार तथा सम्पर्क सम्पादकसमक्ष गर्ने ।
२. पत्रिकाको सम्पूर्ण व्यवस्थापन कार्य सम्बन्धमा पत्राचार तथा सम्पर्क व्यवस्थापकसमक्ष गर्ने ।
३. आजीवन सदस्य भएर पनि पत्रिका नपुगेको गुनासो केही ग्राहकहरूवाट आएको छ । यस सम्बन्धमा वंहिले आजीवन ग्राहक हुँदा ठेगाना पूरा नलेखिएको र ठेगानाहरू परिवर्तन भइरहने हुँदा पत्रिका पुग्न नसकेको महसूस गरिएको छ । अतः पत्रिका नपुगेका सबै आजीवन ग्राहक महानुभावहरूले आफ्नो पूरा ठेगाना सहित व्यवस्थापकको नाममा पत्राचार गर्न वा स्वयं उपस्थित भई ठेगाना दिनुहुन ।
४. ★ साधारण ग्राहक शुल्क वार्षिक रु. ३०।—
★ आजीवन ग्राहक शुल्क रु. ३००।—
★ कसैकसैले साधारण ग्राहक शुल्क रु. ४०।— का दरले पनि पठाएको हुनाले बढी भएको रकम सहयोगार्थ भनी रिकडे जनाइनेछ । सहयोग प्राप्त भएको मा साधुवाद छ ।
५. विज्ञापन दर—
★ साधारण पूरा पेजको ८००।— आधाको ४००।— र चौथाइको २००।—
★ कभरको भित्री पेजमा क्रमशः ६००।—, ४५०।— र २२५।—
पछाडिको कभर पेजमा क्रमशः १०००।—, ५००।— र २५०।—
★ पहिलो कभर पेजमा विज्ञापन राखिनेछैन ।
६. प्रत्येक रचनाका लेखकलाई लेख छापिएको अंकको पत्रिका पठाइने भएको ले प्रत्येक लेखपिछे छुट्टै कागजमा आफ्नो पूरा ठेगाना पठाउनुहुन ।
७. लेखकहरूले आफ्नो फोटो ब्लक राख्न चाहेमा लेखसँगै पठउनुहुन । साथै लेखसँग सम्बन्धित अरु प्रकारका ब्लकहरू भएमा पठाउनुहुन ।

"WAN PHRA"

BHIKKHU KUMAR JIVA

THAILAND

The WAN PHRA is the day which is set aside by Buddhists for merit-making and attending religious services at Monastery. There are four "WAN PHRA" in one month, the eighth and the fifteen days of the waxing and the waning moon of the lunar month. This custom, the observance of Wan Phra, was as old as the Thai people themselves. We know from the inscription stones of Sukhothai period that it has already begun ever since the reign of Ramkhamhaeng the Great.

"WAN" means "a day" while "PHRA" is a common Thai word for "BHIKKHU" or "SANGA", the member of the Order of Buddhist Monks. In the other words, "PHRA" may also mean "PHRA RATANATRAYA", of "The Triple gemes" of the Buddhist, which imply "Phra Buddha", that is Buddha himself, "Phra Dhamma" or his teaching and "Phra Sangha" his disciples.

The name is quite a suitable one, because it means the day which is wholly devoted to "Phra Ratanatraya", that is the day on which the Buddhists should pay respect to image of Buddha, listen to this teachings, and try to behave themselves as he had taught. On the WAN PHRA, the Buddhists usually go to monastery to pay and to attend sermons, and bring with them some foods, flowers, and other incense offerings for the boath monks and nuns. As for those who at home, they usually give foods to the mo-

nks who go bowling past their house. Sometimes they would also give alms to the poor or do some other things of merit making.

To remind the people of the importance of this day, the government Broadcasting Station, Department of Public Relation has set a good example which has been unanimously followed by other broadcasting stations in Bangkok, by inviting learned monks from various monasteries to deliver their preaching to the people on the Radio on every "Wan Phra", and to acquaint the people with the Subject matter and the meaning of the sermons given by the monks on different occasions, the government Broadcasting stations has also arranged a half-moon programme, on every eighth day of the waxing and the waning moon of the lunar month, in which one by one of these sermons, together with an introductory explanation of a highly interesting as well as instructive nature, will be given by turn by the monks from MAHACULA BUDDHISTS UNIVVRSITY, and MAHAMUKUT BUDDHISTS UNIVERSITY and other Budists-monasteries.

The observance of WAN PHAR is no doubt a good Thai-custom, because it is the attempt to bring the people closer to "Phra Ratanatraya" which is the only way to purify their mind and to uphold their moral standard in this corruption world. ★

श्री बौद्ध गतिविहार

[नेपाली भाषा]

धर्मदेशन।

२०४६ कार्तिक २५, काठमाडौं

यहाँको आनन्दकुटी विहारमा कार्तिकपूर्णिमाको उपलक्ष्यमा भिक्षु अन्निरुद्ध महास्थविरले श्वाविना पूजाको कुनै महत्त्व नरहने र पूजाद्वारा सबैको हित हुन्छ भन्ने धारणा लिएर पूजा गर्नुपर्छ भन्नुहुँदै बुद्धपूजा संचालन गराउनुभयो । सो बेला धर्मदेशनाना गर्नुहुँदै भिक्षु चुन्द महास्थविरले बुद्धवचनलाई अप्रसर गराउंदै भन्नुभयो कि सदा सदाचार सम्पन्न भएङ्गे विवेक बुद्धिले काम गरी मनलाई बसमा राखेर चित्त स्थिर राख्ने, अल्सी नमान्ने र निरन्तर उत्साहपूर्वक अगाडि बढिरहने मानिसले यस भवसागरबाट पार उत्तरन सक्छ । सोही कार्यक्रम अन्तर्गत भोजनपछि परित्राणपाठ पनि सम्पन्न भयो ।

आजीवन ग्राहकमा थप

२०४६ मार्ग ११, काठमाडौं

२० वर्षदेखि बुद्धधर्म प्रचार प्रसारमा योगदान दिँदै आएको आनन्दभूमि बौद्ध मासिक पत्रिकाको आजीवन ग्राहक संख्या ५१६ पुगेको छ । यस अनुसार आजीवन ग्राहकमा थप हुनुभएका मा ३५ बहाल टोल, न्हूँठे का अमृतमान शाक्य, कालिमाटोका पद्मदास श्रेष्ठ र श्रीमती सुशीला तान्त्रिकारको ग्राहक संख्या क्रमशः ५१७, ५१८ र ५१६ रहेको छ ।

द्वितीय शिविर

२०४६ मार्ग ६, काठमाडौं

यहाँको श्री कीर्तिविहार कीर्तिपुरमा नेपाल तामाङ घेद्दड तथा युवा बौद्ध समूहको संयुक्त आयोजनामा द्वितीय बौद्ध जागरण तथा नेतृत्व विकास प्रशिक्षण शिविर नेपालको लागि थाई राजदूतमहामहिम डा० रोनारोंग नोपाकुनद्वारा समुद्रघाटन भई शुरू भयो । पश्चिमाञ्चल, मध्यपश्चिमाञ्चल र सुदूरपश्चिमाञ्चलका जिल्लाहरूबाट ५१ जना तामाङ लामाहरू सहितले भाग लिएको सो कार्यक्रम भिक्षु कीर्तिज्योतिसमक्ष शीलप्रार्थना र लामा गुरुहरूबाट मंगल वाद्यधनबाट शुरू भएको थियो । सो बेला स्वागतभाषण गर्दै युवा बौद्ध समूहका अध्यक्ष हर्षमुनि शाक्यले पिठडिएका जनजातिको उत्थानको लागि उनीहरूलाई बुद्धधर्मको सही ज्ञान दिलाएर समाजको गतिविधिमा सौम्यता ल्याउने उद्देश्य भएको कुरा बताउनुभयो । यस्तै बहाँले मगरहरू प्रायः हिन्दूकरणतिर उन्मुख भएको ले आउँदो माघ महिनामा मगर र गुरुडले लागि पनि शिविर संचालन गर्ने भएको र थारूहरू बौद्ध रहेको कुरा पनि बताउनुभयो ।

मन्त्रव्य व्यक्त गर्दै तमू बौद्ध सेवा समितिका उपाध्यक्ष धर्मराज गुरुडले बुद्धधर्ममा ठूलो सानोको भेद नहुने र काम गर्दा मालिक र कामदार दुबैले गर्ने गर्दछन् भन्नुहुँदै अरुलाई जोताएर आफू हुकुममात्र दिएर ठूलो हुने व्यवस्था बुद्धधर्ममा नभएको होदा देश निर्माणको ठूलो माध्यम बुद्धधर्म नै हुन सक्ने कुरा बताउनुभयो । यस्तै भू. पू. न्यायाधिवक्ता रमानन्दप्रसाद सिंहले बुद्धधर्म मा-

नवधर्म हो भन्नुहोदै सम्राट् अशोकले बृद्ध यहाँ जन्म्यो भनी शिलास्तम्भ नराविदिएको मए थारुजाति आहिले विलोन भइसकथ्यो होला। किनकि त्यो थारु बस्ती थियो भन्नुभयो। यसै गरी यस शिविरको परिचय दिँदै नेपाल तामाङ घेडुड संघका महासचिव परशुराम तामाङले यो कार्यक्रम नेवार संस्था र तामाङ संस्थाको ऐतिहासिक संयुक्तताको परिचायक हो र मंत्रीपूर्ण सम्बन्ध एवं आफूसँग भएको ज्ञानलाई कमबढ्नुता र विस्तृतरूप दिने उद्देश्य रहेको कुरा बताउनुभयो। साथै वहाँले राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक रूपमा तामाङजातिलाई शोषण र दमन गरिराखेका थिए तापनि त्यसको प्रतिरोधमा तामाङहरूले चुपलागेर आफनो संस्कृति बचाइराखेका थिए त आज उनीहरू जुर्मुराएर उठेका छन् भन्नुभयो।

प्रमुख अतिथिको आसनबाट थाई राजदूत डा. रोनारोंग नोपाकुनले बृद्ध एक निर्मीक नेता थिए, उनले विश्वमा एउटा नयाँ जागरण दिएर सुधारको लागि आवाइ गरेका थिए भने उनको त्यस गुणलाई सबैले निर्मीक भई अनुमोदन गर्नुपर्ने कुरा बताउनुभयो। सो बेला जनाति महासंघका महासचिव सुरेश आले मगरले मगर र थारु हिन्दूधर्मबाट फृत्कन आहान गर्नुभयो। शान्तरत्न शाक्यद्वारा उद्घोषित त्यस समारोहमा सभापतिको आसनबाट सांसद नवाड तेन्जिङ अवतारी लामाले मेलमिलाप नै देश विकास र शान्ति हुनुका साथै भगवान् बृद्धको धर्म नै शान्तिको माध्यम हो भन्नुभयो।

दश दिनसम्म चलेको सो शिविरमा भिक्षु सुदर्शन महास्थविर, दरशा नेवाःमि, डा. केशवमान शाक्य, भिक्षु मंत्री, अमिता शाक्य, सुवर्ण शाक्य, भिक्षु ज्ञानपूर्णिक भिक्षु अश्वघोष, ब्रिरत्न मानन्धर, स्टेला तामाङ, हर्वनुनि शाक्य, डा. नवाड खेत्रेर लामा, सीतारान तामाङ खेन्पो रिक्तिन, छोबि निमा रिम्पोचे, श्रीधर राणा र रेख

ब्लोनद्वारा विभिन्न विषयमा परिचय गराउनुभएको थियो र नेपाल तामाङ घेडुड संघका अध्यक्ष निर्मल लामाले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभयो। सो बेला भिक्षु सुदर्शन महास्थविरको शोध स्वास्थ्यलाभको कामना गरिएको थियो।

महाकठिनदान संपन्न

२०४६ कालिक २३, कीर्तिपुर

यहाँको श्रीकीर्तिविहार कीर्तिपुरमा थाई यश्र वेज इन्टरनेशनलका अध्यक्ष चतराचाइ बुम्धानस्ताको प्रमुखत्वमा प्रदीपपूजा, दञ्चसील प्रार्थना सहित महाकठिनदान सम्पन्न भयो।

एकपटक पावा शहरका ३० जना ध्यानी भिक्षुहरू भगवान् बृद्धको दर्शन गर्न र श्रावस्तीमै वर्षावास बस्न आइरहेका थिए तर श्रावस्ती नपुग्दै वर्षावासका दिन प्रारम्भ भएको ले नजिकको साकेत भन्ने शहरमा वर्षावास बस्नुपर्न्दो। वर्षावास सकिएपछि मात्र भगवान् बृद्धको दर्शनको लागि आउँदा बाटोमा धेरै पानी परेको ले भिक्षुहरूको चौबर मिजेर हिलो भई भैलो भएको र मुश्किलले ती भिक्षुहरू भगवान् बृद्धको दर्शन गर्न श्रावस्तीमा पुग्न सके। भगवान् बृद्धले ती भिक्षुहरूको चौबरको दिननीय स्थिति देखेर वर्षावास बसेका भिक्षुहरूलाई कठिनदान गर्न उपासक उपासिकाहरूलाई अनुमति दिनुभयो। त्यसै बेलादेखि कठिनदानको परम्परा प्रारंभ भई आश्विन पूर्णिमाका दिन समाप्त हुन्छ। एक विहारमा वर्षावास बसेका भिक्षुहरूलाई कार्तिकपूर्णिमाको पहिलो दिनदेखि मंसिर पूर्णिमाभित्र एक पटकमात्र प्रदान गरिने विशेष दान नै 'कठिनदान' हो। यस कठिनदान भगवान् बृद्धको समयदेखि प्रारम्भ हुँदै आएको बृद्धशालनमा आफने विशेष महत्व छ।

यस्ता कठिनदान चूनकठिन र महाकठिन गरी दुई प्रकारका रहेका छन्। एके दिनमा धागो काटी, कपडा-

बुनी, चौवर सिलाई, रंगाई, चौवर तथार पारी भिक्षु-संघसमक्ष प्रदान गरिने दानलाई कठिन वा विशेष कठिन दान भनिन्छ । यस्तै तथारी चौवर सहित विहार निर्माणार्थ आवश्यक वस्तुहरू सहित दान दिइनेलाई महाकठिन दान भनिन्छ ।

गरिएको उक्त अवसरमा कृष्णकुमारीद्वारा आफ्ना दिवंगत ज्ञातिबन्धुको निर्बणि कामना गरी १०८ प्रदीपपूजा र ध्यान कार्यक्रम पनि समावेश गरिएको थियो । यस्तै सो बेला अनगारिका शीलाचारीको निघनमा श्रद्धा व्यक्त गर्दै १ मिनेट मौनधारण पनि गरिएको थियो ।

विश्वबौद्ध सम्मेलनलाई सम्बन्धेश

२०४६ कार्तिक २४, काठमाडौं-

विश्व बौद्ध भ्रातृत्वसंघको आयोजनामा साइ-वानमा भएको अठारों विश्व बौद्ध सम्मेलनको लागि थी ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट शुभेच्छासन्देश पठाइबक्सेको छ । सो सन्देशमा विश्वमा शान्ति र एकता काथम गर्न तथा मानवसमाजलाई श्रू बढी राच्छो पार्न रचनात्मक योगदान दिनका लागि भगवान् बुद्धको उपदेश मनन गर्नका निमित्त सम्मेलनले अवसर प्रदान गर्न हुकुम बक्सेको छ साथे विभिन्न देशका सहभागीहरूलाई भगवान् बुद्धका उपदेशबाट लाभान्वित हुने विचार विमर्श गर्न अवसर प्रदान गर्नेछ भन्ने विश्वास पनि थी ५ महाराजाधिराजबाट व्यक्त गरिबक्सेको छ । सो सम्मेलनमा नेपालको तर्फबाट भिक्षु सुमङ्गल महास्थविरको नेतृत्वमा एक नेपाली समूहले भाग लिएको थियो ।

कार्तिकपूर्णिमा महोत्सव

२०४६ आश्विन २५, चैनपुर-

यहाँको बोधिसत्त्वविहारमा चन्द्रज्योति शाक्यको संयोजकत्वमा बुद्धपूजा, शीलप्रार्थना, परित्राणपाट सहित कार्तिकपूर्णिमा (कर्तिपुन्ही) महोत्सव मनाइयो । हीरादेवी, दिलकुमारी, कृष्णकुमारी, सुमनादेवी, बुद्धलक्ष्मी शाक्य र विराटनगर निवासी मोहनकुमार शाक्यद्वारा बुद्धधर्मको उपादेयताबारेमा आफ आफ्नो मन्त्रव्य व्यक्त

स्नातक उपाधि प्राप्त

२०४६ मार्च १०, बैंकक-

नेपाली भिक्षु विष्वसीले यहाँको महामुकुट राज-विद्यालयको स्नातक स्तरीय पाठ्यक्रम परीक्षा उत्तीर्ण गरेको मा 'शासन शास्त्र पण्डित' नायक स्नातक उपाधि प्राप्त गर्नुभएको छ । ललितपुर चापागाउँको वज्रवाराही माध्यमिक विद्यालयबाट प्रवेशिका परीक्षा उत्तीर्ण भएका बहाँले गत आठ बष्टेखि बैंकको बात बवरनिदेश विहारमा रही बुद्धधर्म सम्बन्धी शिक्षा हासिल गरिरहेका थिए । आएनो अध्ययनको सिलसिलामा 'नेपालमा त्रिपिटक साहित्य' विषयक शोधपत्र द्विभुवन विश्वविद्यालयमा बहाँले बुझाउनुभएर स्वीकृत पनि भइसकेको छ ।

[नेपालभाषा]

चिबाहा: परिस्था जुल

१११३ कछला गा न, मं-

यनया प्युखा त्वालब् च्वंगु धर्मधातु विहारय्
चिबाहा: स्थापना जूगुया सांसद भिक्षु अश्वघोष सहास्थविरपाखे परिस्था कार्य सम्पन्न जुल । धर्मधातु विहार जीर्णोद्धार समितिया ग्रसालय जूगु उगु व्यलय् धर्मदेशनायासे भिक्षु अश्वघोषं धयाबिज्यात- "याउँक धर्म कर्म याये दःसा ज्यू धैंगु खे ज्वनाः थुगु भगवान् बुद्धया सत्यवचन पालन यानाः चेत्य स्थापना याये दत । गुगु नं ज्याखे मन चित्तबुद्धय् मज्जीकं मज्यू । मनयात ची साप थाकु । ज्या यायेत न्हापां मन है लय्ताये माः ।

विवेक बुद्धि धैरु धर्मय संगत यायां दैरु खः। गुणं नं
धर्मय मन छवयाः ज्या याये बलय शरीरं व वचनं नं प्रण
यानाः लः ल्हायेमाः ।”

नेपालय चिवाहा: परिस्था यायेगु चलन कथं
बज्जाचार्यपिंस जक यायेग यानावैचंगुली थेरवादी भिक्षु
परंपराकथं थुकथं परिस्थाकार्य जूगु छगु न्हागु व सरल
प्रक्रिया कथं जूगु तसकं ईव्यःलिसे हं। धर्म धैरु खचं
बर्च व विधि व्यवहारजक मखु, श्रद्धाभक्ति व समुचित
व्यवहार खः। बुद्धधर्मय बज्जाचार्य वा भिक्षु न्हागु
परंपराकथं विधि याःसां लोकहितकारी व्यावहारिक प्रक्रिया
अपनय यायेगु कुशल ज्वी। थौंया समाजं थवहे चाहना
यानाचंगु दु।

भिक्षु सुदर्शन उसाँय मदु

१११३ विलाश्व २, किपू-

थनया श्रीकीर्तिविहार, किपुली चवनाविज्याः ह्य
भिक्षु सुदर्शन महास्थविर उसाँय मदयाः विहारं विहार्म-
विज्यासे चवनाचंगु दु। डायविटिज जुयाः तुति पालिइ
पुइगु जूलिं बैकक्य वनाः क्यनास्वबलय हिमन्हागु
सीदसेलि अनया संघराजया डाक्टरं वासः यायेगु यात।
उकथं वासः यायेगया इवलय कडागु वासः विया: मुटु
बल्लाकाः हि न्हाकेगु जूल। हिनुली हि न्हात धैरु
सीदसेलि हृट एटायक ज्वीज्ञा धंगु सम्भावनायात उपचार
कथं श्रविसजन नं तयार याःगुतल। शंका वनाः श्रविसजन
नं बिल। तुतिइ हिनू चात। थुक्कि पालि ला पुनांच्वन
तर पालिया जःखः चायावल। अनं डायविटिजया
Long term व short term या वासः वियाहल।
थनचवनाः वासः यायां प्यथू बैकक्य थ्यन। थनया परा-
मर्श कथं वीर अस्पतालय इन्सूलिन क्याच्वतेमाल। ल्वय
ला क्वलानाः वयाचंगु दु अय्सां थन डायविटिजया

वासः यानां तुं च्वंगु दु। ह्य तसकं गलय ज्सां विहारय
चा.हिलाः स्वच्छता हयेत कुतः जुयाचंगु दु। छुं दिन
न्हावःनिसें क्वथाय हे चवनाः वासः सेवन यानाच्वना
विज्याःगु दु।

आनन्दभूमिया पदाधिकारी हिल

१११३ कछला थ्व १५, ये-

नीदेन्हावःनिसें मदिवक बुद्धधर्म प्रचार प्रसारय नाः
लय लय पतिकं पिदनाचंगु ‘आनन्दभूमि’ पत्रिकाया
पदाधिकारीपि ह्यगु व्यवस्था कथं प्रधान सम्पादक्य भिक्षु
कुमार काश्यप महास्थविर, सम्पादक्य सुवर्णं शाक्य व
व्यवस्थापक्य भिक्षु श्रव्योष महास्थविरपि चवना
विज्याःगु दु। थुकिया केन्द्रीय कार्यालय आनन्दकुटी
विहारय व नगर कार्यालय सीघलय जुयाचंगु दु।

अनगारिका चूल सुभद्रा मन्त्र

१११३ कछला थ्व ४, चितौन-

ज्ञिन्निदेन्हावंनिसें थनया चित्रवन विहारय चवनाः
बुद्धधर्म शासनय दुर्घयेक पलाः तयाचंहु अनगारिका
चूल सुभद्रा वगु कौला गा षष्ठी कुन्हु मन्त्र। वस्पोल मदु-
गुया वस्पोलयात निर्वाण लाभ ज्वीमा धकाः तातुनाः
चित्रवन विहार संवं छगु ज्याइवःया च्वसाः तयाः बुद्ध-
पूजा, परित्राणपाठ व धारणी आदि पूजापाठ जुल।
उव्यलय अन उपस्थित जूरि सकल उपासक उपासिकापिंसं
मदुहा वस्पोलं सकल उपासक उपासिकापिनिप्रति याना-
विज्याःगु सद्व्यहार, बुद्धोपदेश व बुद्धधर्मया प्रचार
प्रसारयात लुमंकाः वस्पोलया निधनं चित्रवन विहारयात
ज्ञक मखु बौद्धजगत्य हे छगु श्रपूरणीय क्षति जूगु
तायेकल।

आपनै शरण लिएं

- विशुद्धानन्द, धरान

बुद्धमूर्ति दोगिन मैले
आमिष पूजा गरिन,
आपनो धर्म स्वभाव हेरी
आपनै शरण लिनथाले ।

खाद्य वस्तु चढाइन मैले
पानी पनि चढाइन,
भोकोलाई दान दिएं
ध्यासीलाई पानी दिएं ।

अगरवत्ती वालिन मैले
धूप पनि वालिन,
दूषित क्लेश टाढा गर्न
शील सुगन्ध छरिहिँडे ।

फूल चढाउने गरिन मैले
वत्ती बाल्ने गरिन,
फूल जस्तै ओइलिने शरोर
भनी प्रज्ञावत्ती धाले ।

चैत्यलाई घुमिन मैले
धर्मधारु छोइन,
सेतीस बोधिपक्षीय धर्म
अभ्यास बोध गर्न थाले ।

